ЛАТИНСЬКА МОВА

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ЛАТИНСЬКА МОВА

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Навчально-методичний посібник

Укладачка О.В. Любімова

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2022

УДК 811.124 (075.8)
Л 272

Рекомендовано до друку кафедрою румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

(протокол №1 від 30 серпня 2022 р.)

Укладачка Любімова О.В.

Л 272 **Латинська мова.** Теоретична частина : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. – 60 с.

У навчально-методичному посібнику викладено короткий курс граматики латинської мови поданої у тісному зв'язку з основами медичної термінології, значну увагу приділено словотворенню. Наведено фрази та латинські вислови.

Видання сприятиме навичкам правильного читання, розуміння і засвоєння латинських та латинізованих медичних термінів, слугуватиме грамотному використанню наукової фахової термінології.

Посібник призначений для студентів-фізіотерапевтів, ерготерапевтів, реабілітологів, а також здобувачів освіти медичних коледжів.

УДК 811.124 (075.8)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2022

ПЕРЕДМОВА

Латинська мова для медиків – це міжнародна мова, яка використовується з утилітарною метою, оскільки вона лежить в основі наукової медичної термінології й посідає особливе місце у підготовці майбутніх фахівців.

Медичні терміни – анатомічні, клінічні, фармацевтичні – це здебільшого слова латинсько-грецького походження, їх вживають учені-медики всього світу.

Мета посібника – ознайомити студента з системою латинської мови, сформувавши уявлення про її роль у розвитку міжнародної системи сучасних медичних термінів і про значення її вивчення для спеціаліста з фізичної терапії, ерготерапії. Курс передбачає вивчення фонетичних, морфологічних особливостей, засвоєння базової лексики, формування умінь і навиків у читанні латинських та латинізованих грецьких медичних термінів, грамотно користуватися науковою медичною термінологією, оволодівати належним базовим лексичним мінімумом та основами термінотворення сучасної латинської медичної термінології.

Видання слугуватиме не лише для ознайомлення з основними проблемами медичного термінознавства, а й для опанування латинськими афоризмами, що стосуються медицини, а також допоможе полегшити читання текстів складених за класичними працями з анатомії та фізіології.

ВСТУП

Латинська мова належить до італійської гілки індоєвропейської сім'ї мов. Її назва (*Lingua Latina*) походить від племені латинян (*Latini*), котрі населяли невелику область Лацій (*Latium),* розташовану на Апеннінському півострові (сучасна Італія) вздовж нижньої течії р.Тибр, з початку I тис. до н.е. За легендою, у VIII ст. до н.е. брати Ромул і Рем заснували місто Рим (*Roma*), яке стало центром цієї області, перетворившись згодом на місто-державу.

У результаті завойовницьких війн Рим став наймогутнішою рабовласницькою державою, до складу якої входили країни басейну Середземного моря. На всій величезній і барвистій за етнічним складом території латинська мова стала офіційною державною мовою і найефективнішим засобом романізації підкорених племен і народів.

Після підкорення у 146 р. до н. е. римлянами Греції – країни вищого рівня культури, відбувся взаємний вплив і збагачення мов – латинської та грецької. Латинська мова запозичила багато як буденних грецьких слів, так і наукових термінів із різних галузей знань, у тому числі з медицини і біології. В руслі цього позитивного грецького культурного впливу вдосконалювалась латинська наукова термінологія, збагачуючись новими грецькими термінами у латинізованому вигляді.

У I ст. до н. е. – I ст. н. е. римська культура сягає свого найбільшого розквіту, а латинська мова у творах римських письменників, поетів, педагогів, істориків досягає найдосконаліших форм. Твори *Цицерона* (106-43 до н. е.), *Цезаря* (102-44 до н. е.), *Вергілія* (70-19 до н. е.), *Горація* (65-8 до н. е.), *Овідія* (43 до н. е.-бл. 18 н. е.), *Лівія* (59 до н. е.-17 н. е.) та ін. представників римського письменства, стали нормою класичної латини, яка вивчається у навчальних закладах і донині.

Після падіння Західної Римської імперії у 476 р. латинська мова припинила своє існування як загальнодержавна мова, але розмовна латина (*sermo vulgaris*) у процесі взаємодії з мовами народностей, що населяли Римську імперію, дала початок формуванню новим, так званим *романським мовам,* серед них: *італійська, іспанська, французька, румунська, португальська*. Навіть пізніше, в епоху Середньовіччя та Відродження, латинська мова була єдиною мовою писемності, науки, юриспруденції, дипломатії, церкви, університетської освіти тощо. Латинською мовою писалися численні наукові праці, зокрема з природничих наук, медицини, філософії. Нею ж писали свої твори такі європейські й вітчизняні мислителі, як *Томас Мор, Томазо Кампанелла, Барух Спіноза, Рене Декарт, Френсіс Бекон, Ґотфрід Вільгельм Лейбніц, Ісаак Ньютон, Ян-Амос Коменський, Феофан Прокопович, Інокентій Гізель, Григорій Сковорода*.

Сьогодні давньогрецька і латинська мови є тим лексичним фондом, на якому створюються нові і вдосконалюються наявні наукові терміни. Оскільки більшість наук (філософія, біологія, медицина, фізика, астрономія та ін.), що зародилися ще в античні часи, створили величезну кількість термінів, то класичні мови стали найбільш зручними для вдосконалення й подальшого розвитку наукової термінології.

Засновником наукової медицини був відомий лікар античності *Гіппократ* (V-IV ст. до н.е.). Вперше медичні терміни були зібрані та записані саме «батьком» медицини греком Гіппократом у V ст. до н.е. в *«Гіппократовій збірці» («Corpus Hippocraticum»)* – енциклопедії давньогрецької медицини. Етичні норми для лікарів були розроблені Гіппократом і дійшли до нашого часу у вигляді *«Клятви Гіппократа» («Hippocrătis Jusjurandum»).* Гіппократ, його учні та послідовники успадкували медичну лексику, якою до них користувалося не одне покоління лікарів.

Значний внесок у формування медико-біологічної лексики здійснив давньогрецький філософ *Арістотель* (IV ст. до н.е.) Багато зробили для розвитку медичної термінології після Гіппократа лікарі *Александрійської* школи медицини (Єгипет), найвидатнішими представниками якої були *Герофіл* (300-250 рр. до н.е.) та *Еразистрат* (помер у 250 р. до н.е.).

Один із перших ботаніків античності *Феофраст* (IV-III ст. до н.е.) систематизував накопичені спостереження з морфології, географії і медичного використання рослин.

Античний вчений, давньоримський лікар *Педаній Діоскорид* (I ст. до н.е.), за національністю грек, у своїй основній праці *„Про лікувальні засоби"* систематично описав усі відомі на той час медикаменти рослинного, тваринного і мінерального походження.

Уявлення про латинську медичну лексику анатомії та фізіології дає філософська поема римського поета і філософа *Тіта Лукреція Кара* (99-55 рр. до н.е.) *«Про природу речей» («De rerum natura»),* в якій поряд із латинізованими грецькими термінами вжито й багато латинських позначень анатомічних та фізіологічних понять, чимало із яких вживаються й досі.

Великий внесок у розробку медичної термінології латинською мовою здійснив римський вчений-енциклопедист і лікар *Авл Корнелій Цельс* (I ст.н.е.), автор праці *«Про медицину» («De medicina»)*. Цельс ввів в обіг римської медицини нові латинські назви як паралель до традиційних грецьких назв.

Доволі популярною в античні часи була праця римського письменника-енциклопедиста *Плінія Старшого* (23-79) *«Природнича історія» «(Historia naturalis»).* Вона складається із 37 книг, одна з яких присвячена анатомії та фізіології людини, вісім – ботаніці, ще вісім – лікарським рослинам, п'ять – лікарським засобам тваринного походження. Пліній Старший багато зробив для розвитку медичної термінології. Зібрані в одну книгу витяги з медичних творів Плінія у III ст. н.е. отримали назву *«Медицина Плінія» («Medicina Pliniana»*).

Найвидатнішим медиком стародавнього Риму був грецький філософ, учений і лікар *Клавдій Гален* (131-201 рр. н.е.), грек за походженням, уродженець Пергаму (*місто на узбережжі Малої Азії*), який жив і працював у Римі в II ст. до н.е. Серед багатьох праць Галена доволі відомими є такі твори як *«Про призначення частин людського тіла» («De usu partium corpŏris humani»)* та *«Про анатомію» («De anatomia»)*. Медичні твори Галена були присвячені різним проблемам анатомії та фізіології людини, етіології та лікуванню хвороб. Як лікар-практик він написав чимало книг про застосування ліків *(«Libri de materia medica»*).

В епоху Середньовіччя найбільшого розвитку медицина досягла в країнах арабського Сходу, у тому числі в Ірані та середній Азії. Найвидатнішим арабським медиком тих часів був *Ібн Сіна (Авіценна).* Його фундаментальна праця *«Канон медичної науки»* латинською мовою стала основним підручником з медицини протягом п'яти століть не лише на Сході, але й у Західній Європі.

У Європі виникають медичні школи, які розвивають лікарське мистецтво на основі античної спадщини. Найвідоміша з них *Салернська школа* (на півдні Італії), яка зародилася у XI ст. і проіснувала майже десять століть. У ній викладали латинською мовою за заповітами Гіппократа, відтак її назва *«Товариство Гіппократа» («Civitas Hippocratica»*).

На початку XIV ст. лікар і філософ *Арнольд з Вілланови* склав на основі праць цієї школи славнозвісний *«Салернський кодекс здоров'я»* – віршований трактат про профілактику захворювань, здоровий спосіб життя.

З появою таких визначних постатей, як *Леонардо да Вінчі* (1452-1519) у галузі медичних досліджень настає помітне пожвавлення у XV-XVI ст., він захищав вирішальне

значення досвіду у пізнанні природи, вивчав будову тіла людини і залишив близько 200 аркушів анатомічних малюнків.

Андреас Везалій (1514-1564) – автор анатомічної праці *„De corporis humani fabrica" („Про будову людського тіла")*, в якій зробив науковий опис будови всіх органів і систем, вказавши на помилки своїх попередників, в т. ч. і такого авторитета в галузі європейської медицини, як *Клавдій Гален* (130-201).

Іспанський мислитель, лікар *Мігель Сервет* (1509-1553) висунув ідею про існування малого кола кровообігу і передбачив його фізіологічний смисл.

Англійський лікар *Уільям Гарвей* (1578-1657) описав велике й мале кола кровообігу. У праці *„Анатомічне дослідження про рух серця і крові у тварин"* (1628) виклав вчення про кровообіг, яке суперечило ідеям його попередників, але було вагомим науковим здобутком. Гарвей першим висунув думку, що „все живе походить із яйця".

Латинською мовою писали свої праці вчені впродовж багатьох століть і саме в епоху Відродження були закладені підвалини латинської медичної і біологічної термінології, яка стала міжнародною.

Медична термінологія, зокрема анатомічна, клінічна, фармацевтична – це здебільшого слова латинсько-грецького походження, які використовують учені-медики всього світу. Отже, медична освіта неможлива без знання латини, про що й свідчать крилаті вислови: *«Non est medicina sine lingua Latina»* («Немає медицини без латинської мови») або *«Invia est in medicina via sine lingua Latina»* («Непрохідний є в медицині шлях без латинської мови»).

ФОНЕТИКА ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

У сучасній науковій медичній номенклатурі використовується 25 літер.

АЛФАВІТ. ALPHABETUM

Буква	*Назва*	*Буква*	*Назва*
Aa	а	**Nn**	ен
Bb	бе	**Oo**	о
Cc	це	**Pp**	пе
Dd	де	**Qq**	ку
Ee	е	**Rr**	ер
Ff	еф	**Ss**	ес
Gg	ґе	**Tt**	те
Hh	га	**Uu**	у
Ii (Jj)	і (йот)	**Vv**	ве
Kk	ка	**Xx**	ікс
Ll	ель	**Yy**	іпсилон
Mm	ем	**Zz**	зета

Nota bene!
Буква **w** (дубль ве) почала вживатися у словах іншомовного походження: географічних назвах, власних іменах, прізвищах, медичних термінах.

VOCALES. ГОЛОСНІ

Буква	*Вимова*	*Примітка*	*Приклад*	*Читання*
a	[а]	у будь-якій позиції	aorta (аорта)	[аорта]
e	[е]	у будь-якій позиції	tempus (час, скроня)	[темпус]
i	[і]	на початку слова і після приголосної	innatus (вроджений) spina (хребет)	[інна́тус] [спі́на]
	[й]	між голосними, а також на початку складу (слова) перед голосними	maior (більший) iniectio (ін'єкція) iodum (йод)	[ма́йор] [ін'єкціо] [йодум]
o	[о]	у будь-якій позиції	corpus (тіло)	[корпус]
u	[у]	у будь-якій позиції	truncus (тулуб)	[трункус]
y	[і]	у будь-якій позиції	myocardium (серцевий м'яз)	[міокардіум]

Nota bene!
У медицині замість «і» інколи вживається літера «j», якої в класичній латині не було (її введено пізніше).
Наприклад: majālis (маяліс) – травневий,
jecur (єкур) – печінка,
jejūnum (єюнум) – порожня кишка,
junctio (юнкціо) – сполучення.

ВИМОВА ДИФТОНГІВ

Дифтонг	*Вимова*	*Приклад*	*Читання*
au	[аў]	auris (вухо)	[аўріс]
eu	[еў]	Eucalyptus (евкаліпт)	[еўкаліптус]
ae	**[е]**	aegrotus (хворий)	[еґро́тус]
oe	**[е]**	oedema (набряк)	[едема]

Nota bene!

Якщо над голосним ***е*** стоять дві крапки ***аё, оё,*** або риска – ***аē, оē***, то кожна літера дифтонга вимовляється окремо*:*

аёr [аер] – повітря

Aloē [альое] – алоє

CONSONANTES. ПРИГОЛОСНІ

Буква	*Вимова*	*Примітка*	*Приклад*	*Читання*
b	[б]	у будь-якій позиції	bulbus (цибулина)	[бульбус]
c	[ц]	перед *e, i, y, ae, oe, eu*	cervix (шия) cito (швидко) cytus (клітина) caecus (сліпий) coena (обід) cerebrum (мозок)	[цервікс] [цітo] [цітус] [цекус] [цена] [церебрум]
	[к]	у решті випадків	caput (голова) clavicŭla (ключиця) lac (молоко)	[ка́пут] [кляві́куля] [ляк]
d	[д]	у будь-якій позиції	dexter (правий)	[декстер]
f	[ф]	у будь-якій позиції	fractūra (перелом)	[фрактура]
g	[ґ]	у будь-якій позиції	gingiva (ясна)	[ґінгіва]
h	[г]	у будь-якій позиції	homo (людина)	[гомо]
k	[к]	у будь-якій позиції	kyphosis (викривлення хребетного стовпа)	[кіфозіс]
l	[ль]	у будь-якій позиції	scapŭla (лопатка)	[ска́пуля]
m	[м]	у будь-якій позиції	mentum (підборіддя)	[ментум]
n	[н]	у будь-якій позиції	nervus (нерв)	[нервус]
p	[п]	у будь-якій позиції	pelvis (таз)	[пельвіс]
q	[к]	у будь-якій позиції	aqua (вода)	[аква]
r	[р]	у будь-якій позиції	recurrens (поворотний)	[рекурренс]
s	[з]	між голосними або між голосним і *m* або *n*	nasus (ніс) mensis (місяць) organismus (організм)	[назус] [мензіс] [організмус]
	[с]	у решті випадків	sacralis (крижовий)	[сакраліс]
t	[т]	у будь-якій позиції	tendo (сухожилля)	[тендо]
v	[в]	у будь-якій позиції	vena (вена)	[вена]

x	[кз] [кс]	між голосними на початку слова у решті випадків	exemplum (приклад) pollex (великий палець кисті)	[екземплюм] [поллєкс]
z	[з]	у будь-якій позиції	zygoma (вилиця)	[зіґóма]

Nota bene!

У словах негрецького походження літера **z** читається як [ц], наприклад: *zincum (цінкум) – цинк,*
influenza (інфлюенца) – грип.

БУКВОСПОЛУЧЕННЯ

Букво-сполу-чення	*Вимова*	*Примітка*	*Приклад*	*Читання*
ch	**[х]**	грецького походження	chirurgus (хірург)	[хірурґус]
ph	**[ф]**	грецького походження	phosphorus (фосфор)	[фосфорус]
rh	**[р]**	грецького походження	rhachitis (рахіт)	[рахітіс]
th	**[т]**	грецького походження	therapia (терапія)	[терапіа]
sch	**[сх]**	грецького походження	schema (схема)	[схема]
ngu	**[нґв]** **[нґу]**	перед голосним перед приголосним	sanguis (кров) longus (довгий)	[санґвіс] [льонґус]
qu	**[ква]**	літера **q** вживається лише з літерою **u**	liquor (рідина)	[ліквор]
su	**[св]** **[су]**	перед голосним перед приголосним	suavis (приємний) sutūra (шов між кістками)	[свавіс] [сутура]
ti	**[ці]** **[ті]**	перед голосним перед приголосним та після **s, t, x**	articulatio (суглоб) mixtio (суміш) combustio (опік)	[артікуляціо] [мікстіо] [комбустіо]

ВЖИВАННЯ ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ

З великої літери записуються власні імена, прізвища, географічні назви, а також назви місяців, народів, прикметники та прислівники утворені від них: *Europa* – Європа, *Claudius Galenus* – Клавдій Гален, *October* – жовтень, *Romani* – римляни.

У рецептах з великої літери пишуться: 1) назви лікарських речовин рослинного чи тваринного походження: *Urtica* – кропива, *Valeriana* – валеріана; 2) назви хімічних елементів: *Ferrum* – залізо, *Bromum* – бром; 3) назви медичних препаратів: *Tetracyclinum* – тетрациклін.

ACCENTUS. НАГОЛОС

У латинській мові є довгі та короткі склади. Довгий склад позначається : (-), короткий (˘). Склади рахуються від кінця слова за кількістю голосних звуків:

5 4 3 2 1

phar – ma – ceu – ti – cus

Наголос у латинській мові падає на *другий склад від кінця слова*, якщо голосний цього складу довгий, якщо ж він короткий, то наголос переходить на *третій склад від кінця слова*, незалежно від довготи чи короткості голосного третього складу від кінця слова.

Довгота і короткість складу

I. Правила довготи *(Наголос на другому складі від кінця слова)*

1. Голосний довгий, якщо над ним стоїть знак довготи (–) (природна довгота):
   sutūra [su-t**ū**-ra] – шов
2. Дифтонги і диграфи завжди довгі:
   gangraena [gan-gr**ae**-na] – гангрена, змертвіння
3. Голосний довгий за положенням, якщо він стоїть перед двома і більше приголосними:
   tabuletta [ta-bu-l**e**t-ta] – таблетка
4. Голосний завжди довгий перед приголосними **x** або **z:**
   complexus [com-pl**e**-xus] – сполучення,
   oryza [o-r**y**-za] – рис
5. Суфікси з довгими голосними, що найчастіше трапляються в медичній термінології: **-āl-, -ār-, -āt-, -īn-, -īv-, -ōs-, -ūr-, -ūt-**.

Суфікси **-āl-, -ār-** найчастіше трапляються у прикметниках третьої відміни із закінченням **-is**, **-e**:
costālis, e – реберний,
articulāris, e – суглобовий

Суфікси **-āt-, -ūt-** найчастіше мають прикметники першої та другої відміни із закінченням **-us**, **-a**, **-um**:
destillātus, a, um – дистильований,
cornūtus, a, um – рогатий

Суфікси **-ōs-, -īv-** трапляються як в іменниках, так і в прикметниках першої та другої відміни:
spinōsus, a, um – остистий,
hypotensīvus, a, um – гіпотензивний

Суфікси **-īn-**, **-īt-, -ūr-** є як в іменниках, так і в прикметниках першої та другої відміни:
palatīnus, a, um – піднебінний,
ruptūra, ae f – розрив

II. Правила короткості (*Наголос на третьому складі від кінця слова***)**

1. Голосний короткий, якщо над ним стоїть знак короткості (˘) (природна короткість):
scapŭla [sc**a**-pŭ-la] – лопатка

2. Голосний перед голосним короткий:
operatio [o-pe-r**a**-ti-o] – операція

3. Голосний короткий перед **h** і сполученнями **ch, ph, th, rh, sch:**
contraho [c**o**n-tra-ho] – сполучаю,
stomachus [st**o**-ma-chus] – живіт

4. Голосний короткий перед сполученням німих приголосних із плавними: **b, p, d, t, c, g** з **l** або **r (bl, br, pl, pr, tl, tr, cl, cr, gl, gr, dl, dr)**:
vertebra [v**e**r-te-bra] – хребець
cerebrum [c**e**-re-brum] – мозок,
centimetrum [cen-t**i**-me-trum] – сантиметр

5. Суфікси з короткими голосними: **-ĭc-, -ĭd-, -ĭl-, -bĭl-, -ŏl-, -ŭl-**.
Суфікси **-ĭc-, -ĭd-**, властиві прикметникам першої та другої відміни:
anatomĭcus, a, um – анатомічний,
fluĭdus, a, um – рідкий
Суфікси **-ĭl-, -bĭl-** трапляються у прикметниках третьої відміни:
facĭlis, e – легкий,
stabĭlis, e – постійний, незмінний,
curabĭlis, e – виліковний
Із суфіксами **-ŏl-, -ŭl-** утворюються звичайно іменники із зменшувальним значенням:
alveŏlus – комірка,
cellŭla – клітина

Nota bene!
У медичній термінології є чимало латинізованих грецьких слів на ***-ia***. У словах, де «ia» утворилося від довгого грецького «і» (eia), слід наголошувати на «і», наприклад: *therapía, paediatría*. Слова, в яких «і» походить від короткого грецького «і», наголошують, користуючись правилами латинського наголосу, наприклад: *anatómia, chirúrgia, myológia*, або зберігаючи грецький наголос: *arhythmía, tachicardía*.

НАЙУЖИВАНІШІ У НАУКОВІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ПРЕФІКСИ, КОРЕНІ ТА СУФІКСИ ГРЕЦЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ З ЛІТЕРОЮ «Y»

Префікс, корінь, суфікс	**Значення**	**Приклад**
cyst-	вказує на міхур	*cystoscopia* – огляд внутрішньої поверхні сечового міхура за допомогою цистоскопа
cyto-	вказує на клітину	*cytologia* – наука про клітини
cycl (-o)-	вказує на коло, круг і є частиною складних слів, що відповідають поняттям „круг”, „коло”	*cyclohexānum* – циклогексан, органічна сполука, безбарвна рухлива рідина
dys-	вказує на порушення, розлад, поділ, втрату	*dyskinesia* – дискінезія, розлад довільних рухів, розлад координації; *dystrophĭcus* – дистрофічний
glyc (-k)-	вказує на вміст цукру	*glycōsum* – вуглевод групи моносахаридів, *glykaemia* – глікемія, вміст цукру в крові
hydr-	вказує на вміст води, вологи	*hydraemia* – збільшення вмісту води в крові, розрідження крові; *hydrogenium* – водень
hyper-	вказує на підвищення, надмірність	*hyperkinēsis* – гіперкінез, мимовільні перебільшені рухи з великою клінічною різновидністю; *hypersthenia* – збільшення сили, *hypertonia* – підвищення артеріального тиску
hypo-	вказує на зниження, нестачу	*hypokinēsis* – зменшена рухливість; *hyposthenia* – зменшення сили, незначна слабість; *hypotonia* – зниження артеріального тиску
my (-o)-	вказує на стосунок до м’язів	*myoglobīnum* – складний білок м’язів людини; *myologia* – вчення про м’язи; *myorrhexis* – розрив м’яза; *myospasmus* – судорога м’яза
myc (-k)-	вказує на гриб, грибок	*mycōsis* – грибкове захворювання; *mycobacteria* – грибкова бактерія
ox (-y)-	вказує на кисень у сполуках, може мати значення „гострий, кислий”	*oxygenium* – кисень; *oxydatio* – окислення; *oxygenotherapia* – лікування киснем
phys-, physio-	вказує на природу	*physiognosticus* – природознавчий
phyto-	вказує на рослину	*phytophilus* – рослинолюбний
poly-	вказує на численність, багато	*polyamīdum* – поліамід, синтетичний полімер; *polyarthrītis* – поліартрит, множинне запалення суглобів

pyr-	вказує на вогонь, жар, термічний процес	*pyrochlōrum* – мінерал класу оксидів; *pyrōsis* – печія
syn-(sym-)	вказує на поєднання, зв'язок із чимось	*syndrōmum* – синдром, комплекс симптомів; *synthĕsis* – поєднання; *symptōma* – вияв або ознака якогось явища
-yl-	вказує на вміст речовини, матерії	*acetylsalicylīcus* – ацетилсаліциловий; *phenylīnum* – фенілін

МОРФОЛОГІЯ

Частини мови

Змінні частини мови	*Незмінні частини мови*
1. Іменник – ***nomen substantīvum***	1. Прислівник – ***adverbium***
2. Прикметник – ***nomen adjectīvum***	2. Прийменник – ***praepositio***
3. Займенник – ***pronōmen***	3. Сполучник – ***conjunctio***
4. Числівник – ***nomen numerāle***	4. Частка – ***particŭla***
5. Дієслово – ***verbum***	5. Вигук – ***interjectio***

NOMEN SUBSTANTĪVUM. ІМЕННИК

Граматичні категорії іменника

1. Рід (Genus):	**masculīnum** (**m**) – чоловічий рід **femininum** (**f**) – жіночий рід **neutrum** (**n**) – середній рід
2. Число (Numĕrus):	**singulāris** – однина **plurālis** – множина
3. Відмінок (Casus):	**Nominatīvus** (**Nom**.) – називний відмінок (хто? що?) **Genetīvus** (**Gen**.) – родовий відмінок (кого? чого?) **Datīvus** (**Dat**.) – давальний відмінок (кому? чому?) **Accusatīvus** (**Acc**.) – знахідний відмінок (кого? що?) **Ablatīvus** (**Abl**.) – орудно-місцевий відмінок (ким? чим? на кому? на чому? де? коли? звідки?) **Vocatīvus** (**Voc**.) – кличний відмінок *Nota bene!* У медичних термінах Vocativus не вживається.
4. Відміна (**Declinatio**)	Приналежність іменника до відміни визначається за закінченням родового відмінка однини (*genetīvus singulāris*): **I** -ae **II** -i **III** -is **IV** -us **V** -ei

СЛОВНИКОВА ФОРМА ЗАПИСУ ІМЕННИКА

Nominativus singularis (Називний відмінок)
Genetivus singularis (Родовий відмінок)
Genus (рід)
Наприклад: arteria, ae *f* – артерія; muscŭlus, i *m* – м'яз; axis, is *m* – вісь; genu, us *n* – коліно; facies, ei, *f* – поверхня, обличчя.

ВІДМІНКОВІ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ П'ЯТИ ВІДМІН

Від-міна	**I**	**II**		**III**						**IV**		**V**
				consonans приголосна		vocalis голосна		mixta мішана				
Рід	f	m	n	m,f	n	m,f	n	m,f	n	m	n	f
	SINGULARIS											
Nom.	a	us, er(ø)	um	різні		різні		різні		us	u	es
Gen.	**ae**	**i**	**i**	**is**	**is**	**is**	**is**	**is**	**is**	**us**	**us**	**ei**
Dat.	ae	o	o	i	i	i	i	i	i	ui	u	ei
Acc.	am	um	um	em	*=Nom.*	em	*=Nom.*	em	*=Nom.*	um	u	em
Abl.	a	o	o	e	e	i	i	e	e	u	u	e
	PLURALIS											
Nom.	ae	i	a	es	a	es	ia	es	a	us	ua	es
Gen.	arum	orum	orum	um	um	ium	ium	ium	ium	uum	uum	erum
Dat.	is	is	is	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ebus
Acc.	as	os	a	es	a	es	ia	es	a	us	ua	es
Abl.	is	is	is	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ibus	ebus

DECLINATIO PRIMA. ПЕРША ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До першої відміни належать іменники *жіночого роду,* які в *називному відмінку* мають закінчення ***-a***, а в *родовому* – ***-ae:***

aqua, ae f – вода,
apertūra, ae f – отвір,
costa, ae f – ребро,
fascia, ae f – оболонка м'язів,
fissūra, ae f – тріщина,
glandŭla, ae f – залоза,
lingua, ae f – язик,
maxilla, ae f – верхня щелепа,
palpĕbra, ae f – повіка,
terra, ae f – земля,
vertĕbra, ae f – хребець,
vita, ae f – життя etc.

Виняток чоловічого роду (назви професій, народностей та ін.):
incŏla, ae m – житель,
oculista, ae m – окуліст,
pharmacopōla, ae m – аптекар,
pharmaceuta, ae m – фармацевт,
collēga, ae m – друг, колега,
Belga, ae m – бельгієць, *Persa, ae m* – перс etc.

Відмінювання іменників першої відміни:

Casus	**Singulāris**	**Plurālis**	**Singulāris**	**Plurālis**
Nom.	cost- **a**	cost- **ae**	bucc- **a**	bucc -**ae**
Gen.	cost- **ae**	cost- **ārum**	bucc -**ae**	bucc -**ārum**
Dat.	cost- **ae**	cost- **is**	bucc -**ae**	bucc -**is**
Acc.	cost- **am**	cost- **as**	bucc -**am**	bucc -**as**
Abl.	cost- **ā**	cost- **is**	bucc -**ā**	bucc -**is**

У медичній термінології є багато слів грецького походження, які відмінюються за І відміною, проте мають певні відмінності.

За першою відміною відмінюються іменники грецького походження:

а) жіночого роду, які в *називному відмінку однини* мають закінчення ***-e***, а в *родовому* – ***-es***, наприклад:

Aloē, ēs f – алое, *diastŏle, es f* – діастола (розширення серця), *dyspnoë, ës f* – задишка, *haemoptoë, ës f* – кровохаркання, *phlegmōne, es f* – флегмона, *rhaphe, es f* – шов, основа etc.;

б) чоловічого роду, які в *називному відмінку однини* мають закінчення ***-es***, а в *родовому* – ***-ae***, наприклад:

ascītes, ae m – асцит, черевна водянка, *diabētes, ae m* – діабет, сечове виснаження.

Зразок відмінювання іменників І відміни грецького походження:

Casus	**Singulāris**	**Plurālis**	**Singulāris**	**Plurālis**
Nom.	rhaph-**e**	rhaph- **ae**	ascīt-**es**	ascīt- **ae**
Gen.	rhaph- **es**	rhaph- **ārum**	ascīt- **ae**	ascīt-**ārum**
Dat.	rhaph- **ae**	rhaph- **is**	ascīt- **ae**	ascīt- **is**
Acc.	rhaph- **en**	rhaph- **as**	ascīt- **en**	ascīt- **as**
Abl.	rhaph- **e**	rhaph- **is**	ascīt- **e**	ascīt- **is**

СЛОВОТВОРЕННЯ.

СУФІКСИ ІМЕННИКІВ І ВІДМІНИ

Суфікс (із закінченням)	*Значення*	*Приклад*
-br-a	орган тіла, знаряддя праці	palpebra – повіка tebra – хірургічне сверло
-bŭl-a **-ŭl**-a, -(i)**cŭl**-a **-ŏl**-a, **-ell**-a	орган тіла, зменшеність пестливість	mandibŭla – нижня щелепа scatŭla – коробочка cuticŭla – шкірочка foveŏla – ямочка patella – чашечка (надколінок)
-īn-a	заняття, місце заняття	medicīna – медицина officīna – аптека
-ia, -ntia	абстрактні поняття	potentia – сила energia – енергія
-ūr-a	діяльність, її наслідки	fractūra – перелом tinctūra – настойка

ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ ІМЕННИКІВ І ВІДМІНИ

Латинський іменник	*Грецький іменник*	*Грецький словотворчий елемент*	*Значення*
aqua, ae f	hýdor	hydr-	вода
cellŭla, ae f	cýtos	cyt-	клітина
cornea, ae f	kéras, kératos	kerat-	рогівка
femĭna, ae f	gyné, gynaecós	gynaec-	жінка
glandŭla, ae f	adén, adénos	aden-	залоза
lingua, ae f	glossa	gloss-	язик
mamma, ae f	mastós	mast-	грудна залоза
maxilla, ae f	gnáthos	gnath-	верхня щелепа
medulla, ae f	myelós	myel-	мозок спинний
planta, ae f	phytón	phyt-	рослина
sutūra, ae f	rháphe	rhaph-	шов
tela, ae f	hístos	hist-	тканина
tonsilla, ae f	amýgdala	amygdal-	мигдалик
vena, ae f	phleps, phlebós	phleb-	вена
vertebra, ae f	spóndylos	spondyl-	хребець
vesīca, ae f	cýstis	cyst-	міхур
vesīca fellea	cholecýstis	cholecyst-	жовчний міхур
vita, ae f	bíos	bio-	життя

DECLINATIO SECUNDA. ДРУГА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До другої відміни належать іменники *чоловічого і середнього роду*, які в *називному відмінку однини* закінчуються на **-us**, **-er** (m), **-um** або **-on** (n)**,** а в *родовому* – на **–i:**

carpus, i m – зап‘ясток,
cubĭtus, i m – лікоть,
medĭcus, i m – лікар,
morbus, i m – хвороба,
fundus, i m – дно,
lobus, i m – частка,
nasus, i m – ніс,
nervus, i m – нерв,
ocŭlus, i m – око,
cancer, cri m – рак,
puer, ĕri m – хлопець,
paediāter, tri m – педіатр,
antebrachium, ii n – передпліччя,
brachium, ii n – плече,
cavum, i n – порожнина,
cerebellum, i n – мозочок,
dorsum, i n – спина,
palātum, i n – піднебіння,
rectum, i n – пряма кишка,
septum, i n – перегородка,
sternum, i n – грудина,
tubercŭlum, i n – горбок,
skelĕton, i n – скелет,
taxon, i n – таксон etc.

Винятки жіночого роду:

atŏmus, i f – атом, *alvus, i f* – живіт, *bolus, i f* – глина, *crystallus, i f* – кристал, diamĕter, tri f – діаметр, *Eucalyptus, i, f* – евкаліпт, *periŏdus, i f* – період, *methŏdus, i f* – метод, *humus, i f* – земля, ґрунт та ін.

Винятки середнього роду:
virus, i n – отрута, вірус, збудник інфекційного захворювання etc.

Іменники середнього роду грецького походження:
acromion, ii n – плечовий відросток, *colon, i n* – ободова кишка, *encephălon, i n* – головний мозок, *ganglion, ii n* – вузол, *pharmăcon, i n* – ліки.

Nota bene!

До іменників II відміни середнього роду належать:

а) більшість назв лікарських засобів і препаратів, наприклад: *analgīnum* – анальгін, *amidopyrīnum* – амідопірин, *antidŏtum, i n* – протиотрута, *glucōsum, i n* – глюкоза, *penicilīnum, i n* – пеніцилін, *tetracyclīnum* – тетрациклін;

б) усі назви хімічних елементів, за винятком: *phosphŏrus, i m* – фосфор (чоловічий рід), *sulfur, -ŭris, n* – сульфур (III відміна, середній рід).

Відмінювання іменників другої відміни:

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**		
Nom.	m	m	n	m	m	n
	cancer	carp-**us**	stern-**um**	cancr-**i**	carp -**i**	stern -**a**
Gen.	cancr-**i**	carp -**i**	stern-**i**	cancr-**ōrum**	carp -**ōrum**	stern -**ōrum**
Dat.	cancr-**o**	carp -**o**	stern-**o**	cancr-**is**	carp -**is**	stern -**is**
Acc.	cancr-**um**	carp -**um**	stern-**um**	cancr-**os**	carp -**os**	stern -**a**
Abl.	cancr-**ō**	carp -**ō**	stern-**o**	cancr-**is**	carp -**is**	stern -**is**

Зразок відмінювання іменників другої відміни грецького походження:

Casus	**Singulāris**	**Plurālis**
Nom.	skelĕt-**on**	skelĕt- **a**
Gen.	skelĕt- **i**	skelet- **ōrum**
Dat.	skelĕt- **o**	skelĕt- **is**
Acc.	skelĕt- **on**	skelĕt- **a**
Abl.	skelĕt- **o**	skelĕt- **is**

СЛОВОТВОРЕННЯ.
НАЙУЖИВАНІШІ СУФІКСИ ІМЕННИКІВ II ВІДМІНИ

Суфікс (із закінченням)	*Значення*	*Приклад*
-**ment**-um	результат, дія, засіб	liga-ment-um – зв'язка medica-ment-um – ліки
-**ār**i-um -**ōr**i-um	місце збереження чого небудь	aqu-ari-um – акваріум sanat-ori-um – санаторій
-**ŏl**-us -**ŭl**-us -**(i)cŭl**-us -**cŭl**-um -**ŭl**-um	зменшення, пестливість зменшення	alve-ŏl-us – комірка tub-ŭl-us – трубочка font-icŭl-us – тім'ячко capit-ŭl-um – мала головка

-ism-us	вказує на захворювання	botul-ism-us – ботулізм (отруєння м'ясним продуктом) narcot-ism-us – наркотизм (отруєння наркотиком)
-īn-um **-ōl**-um	вживається у назвах фармацевтичних препаратів	vasel-īn-um – вазелін Menth-ōl-um – ментол
-ĭd-um	утворює назви аніонів у солях безоксигенових кислот	iod-ĭd-um – йодид brom-ĭd-um – бромід

НАЙУЖИВАНІШІ ГРЕЦЬКІ ПРЕФІКСИ

Префікс	*Значення*	*Приклад*
anti-	проти	antidŏtum – протиотрута
cata-	вниз	catabolismus – розпад складних органічних речовин в організмі
epi-	на, над	epigastrium – надчерев'я
en- (em-)	у, всередині	encephălon – головний мозок embrўon – зародок
syn (sym-)	разом, з, сполучення	syndrōmum – комплекс симптомів

ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ ІМЕННИКІВ II ВІДМІНИ

Латинський іменник	*Грецький іменник*	*Грецький словотворчий елемент*	*Значення*
anĭmus, i m	psyché	psych-	душа, духовна сила
calcus, i m	líthos	lith-	камінь
cancer, cri m	carcínos	carcin-	рак
digĭtus, i m	dáctylos	dactyl-	палець
humĕrus, i m	bráchion	brachi-	плече, плечова кістка
medĭcus, i m	iatér, iatrós	iatr-	лікар
morbus, i m	nósos	nos-	хвороба
muscŭlus, i m	mys, myós	my-	м'яз
nasus, i m	rhis, rhinós	rhin-	ніс
nervus, i m	neúron	neur-	нерв
ocŭlus, i m	ophtalmós	ophtalm-	око
ventricŭlus, i m	gastér, gastrós	gastr-	шлунок
intestīnum, i n	énteron	enter-	кишка
rectum, i n	proctós	proct-	пряма кишка
medicamentum, i n	phármacon	pharmac-	ліки
venēnum, i n	tóxon, toxicón	tox-, toxic-	отрута

ovarium, i n	oóphoron	oophor-	яєчник
caecum, i n	týphlon	typhl-	сліпа кишка

NOMEN ADIECTĪVUM. ПРИКМЕТНИК

Прикметники в латинській мові поділяються на дві групи: 1) *прикметники першої і другої відміни*; 2) *прикметники третьої відміни*.

ПРИКМЕТНИКИ ПЕРШОЇ І ДРУГОЇ ВІДМІНИ

Прикметники першої і другої відміни мають закінчення
-us (m)**, -a** (f)**, -um** (n) або **-er** (m)**, -a** (f)**, -um** (n).
Словникова форма:

bifĭdus, a, um – роздвоєний, а, е
cavus, a, um – порожнистий, а, е
durus, a, um – твердий, а, е
flavus, a, um – жовтий, а, е
flexuosus, a, um – зігнутий, звивистий, а, е
hypoglossus, a, um – під'язиковий, а, е
latus, a, um – широкий, а, е
longus, a, um – довгий, а, е
magnus, a, um – великий, а, е
medius, a, um – середній, я, є
asper, ĕra, ĕrum – шорсткий, а, е
dexter, tra, trum – правий, а, е
niger, gra, grum – чорний, а, е
ruber, bra, brum – червоний, а, е
sinister, tra, trum – лівий, а, е *etc*.

Прикметники *чоловічого і середнього роду* відмінюються за другою відміною, *жіночого роду* – за першою.

Зразки відмінювання прикметників першої і другої відміни:

Casus	**Singulāris**		
Nom.	*m*	*f*	*n*
	lat **-us** *широкий*	lat **-a** *широка*	lat **-um** *широке*
Gen.	lat **-i**	lat **-ae**	lat **-i**
Dat.	lat **-o**	lat **-ae**	lat **-o**
Acc.	lat **-um**	lat **-am**	lat **-um**
Abl.	lat **-ō**	lat **-a**	lat **-ō**
	Plurālis		
Nom.	lat **-i**	lat **-ae**	lat **-a**
Gen.	lat **-ōrum**	lat **-ārum**	lat **-ōrum**
Dat.	lat **-is**	lat **-is**	lat **-is**
Acc.	lat **-os**	lat **-as**	lat **-a**
Abl.	lat **-is**	lat **-is**	lat **-is**

Casus	**Singulāris**		
	m	*f*	*n*
Nom.	*sinister* **ø** *лівий*	*sinistr* **-a** *ліва*	*sinistr* **-um** *ліве*
Gen.	sinistr **-i**	sinistr **-ae**	sinistr **-i**
Dat.	sinistr **-o**	sinistr **-ae**	sinistr **-o**
Acc.	sinistr **-um**	sinistr **-am**	sinistr **-um**
Abl.	sinistr **-ō**	sinistr **-a**	sinistr **-ō**
	Plurālis		
Nom.	sinistr **-i**	sinistr **-ae**	sinistr **-a**
Gen.	sinistr **-ōrum**	sinistr **-ārum**	sinistr **-ōrum**
Dat.	sinistr **-is**	sinistr **-is**	sinistr **-is**
Acc.	sinistr **-os**	sinistr **-as**	sinistr **-a**
Abl.	sinistr **-is**	sinistr **-is**	sinistr **-is**

Прикметники завжди узгоджуються з іменниками у роді, числі та відмінку. *Наприклад*: rect**us**, rect**a**, rect**um** – прямий, пряма, пряме

musculus, i *m* – м'яз + rect**us** прямий м'яз

nota, ae *f* – ознака + rect**a** пряма ознака

dorsum, i *n* – спина + rect**um** пряма спина

Грецько-латинські дублети прикметників I і II відміни

Латинізовані грецькі основи	**Латинські синоніми**	**Значення**
cal-, calo-	pulcher, chra, chrum	красивий
cyrt-, cyrto-	curvus, a, um	кривий, викривлений
dolicho-	longus, a, um	довгий
erythro-	ruber, bra, brum	червоний
eury-	latus, a, um	широкий
gymn-, gymno-	glaber, bra, brum nudus, a, um	голий
heter-, hetero-	alter, era, erum	другий
leuc-, leuco-	albus, a, um	білий
macr-, macro-	longus, a, um	довгий
mega-, megal-	magnus, a, um	великий
melano-	niger, gra, grum	чорний
micro-	parvus, a, um	малий
neo-	novus, a, um	новий
olig-, oligo-	paucus, a, um	нечисленний
ortho-	rectus, a, um	прямий
pachy-	crassus, a, um	товстий
platy-	latus, a, um, planus, a, um	широкий, плоский
sten-, steno-	angustus, a, um	вузький
xantho-, -xanthus	flavus, a, um	жовтий
xer-	siccus, a, um	сухий

PRAEPOSITIONES. ПРИЙМЕННИКИ

+Accusativus (знахідний відмінок)	**+Ablativus (орудно-місцевий відмінок)**	**+Genetivus (родовий відмінок)**
ad – до, біля, для **ante** – перед, до **apud** – в, біля, при **contra** – проти, напроти **extra** – ззовні, поза, за **in** – в, на, до **infra** – нижче, під, після **intra** – всередині, протягом **inter** – між **ob** – перед, внаслідок **praeter** – всупереч, крім **per** – через, крізь **post** – після, позаду **trans** – через, за, по той бік **sub** – під **super** – над чим, на чому, на що **supra** – вище, над	**a (ab)** – від **de** – з, про, по **pro** – перед, за, замість **sine** – без **cum** – з **e (ex)** – із, з **in** – в, на, до **prae** – перед, через **sub** – під **super** – над чим, на чому, на що	**causa,** **gratia** – заради, для, із-за, через

Nota bene!

Прийменники **in** (в, на, до), **sub** (під), **super** (над чим, на чому, на що) вживаються з акузативом і аблативом. На питання *де?* керують ***аблативом***, на питання *куди?* – ***акузативом***.

DECLINATIO TERTIA. ТРЕТЯ ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До третьої відміни належать іменники *чоловічого, жіночого та середнього родів* з різними основами та різними закінченнями в називному відмінку однини, а в родовому – спільне закінчення **-is**.

Третя приголосна відміна (Classis consŏnans)

До третьої *приголосної* відміни належать *нерівноскладові* іменники трьох граматичних родів, основа яких закінчується *на один приголосний*:

articulatio, ōnis f – суглоб
genus, ĕris n – рід, вид,
abdōmen, ĭnis n – живіт,
arrector, ōris m– випрямляч,
compressor, ōris m – стискач,
corpus, ŏris n – тіло,
cortex, ĭcis m – кора,
flexor, ōris m – згинач,
occiput, occipĭtis n – потилиця
caput, ĭtis n – голова
tuberosĭtas, ātis f – горбистість,
homo, ĭnis m – людина,
lumbāgo, ĭnis, f – простріл,
pes, pedis, m – нога,
sapo, ōnis m – мило,
tendo, ĭnis m – сухожилля etc.

Зразок відмінювання іменників приголосної відміни:

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	m	n	m	n
Nom.	arrector	caput	arrector-**es**	capit-**a**
Gen.	arrector-**is**	capit -**is**	arrector-**um**	capit-**um**
Dat.	arrector-**i**	capit-**i**	arrector-**ĭbus**	capit-**ĭbus**
Acc.	arrector-**em**	caput	arrector-**es**	capit-**a**
Abl.	arrector-**e**	capit-**e**	arrector-**ĭbus**	capit-**ĭbus**

Третя голосна відміна (Classis vocālis)

До *голосної* відміни належать *іменники середнього роду*, що в називному відмінку однини закінчуються на **-e, -al, -ar**. Наприклад:

rete, retis n – сітка,
secāle, is n – жито,
anĭmal, ālis n – тварина,
hepar, ātis n – печінка etc.

Nota bene!

Особливість іменників голосної групи: Abl. Sing. –i; Gen. Plur. – ium; Nom. і Acc. Plur. (*n*) – ia.

Зразок відмінювання іменників голосної відміни:

Числа	**Singulāris**		**Plurālis**	
Відмінки	n	n	n	n
Nom.	rete	hepar	ret-**ia**	hepat-**ia**
Gen.	ret-**is**	hepat-**is**	ret-**ium**	hepat-**ium**
Dat.	ret-**i**	hepat-**i**	ret-**ĭbus**	hepat-**ĭbus**
Acc.	rete	hepar	ret-**ia**	hepat-**ia**
Abl.	ret-**i**	hepat-**i**	ret-**ĭbus**	hepat-**ĭbus**

Третя мішана відміна (Classis mixta)

До третьої *мішаної* відміни належать:

- *рівноскладові іменники*, які в називному відмінку однини закінчуються на **-is, -es**:
  auris, is f – вухо, *mensis, is m* – місяць,
  axis, is m – вісь, *pubes, is f* – лобок,
  cutis, is f – шкіра, *tabes, is f* – виснаження,
  dermis, is f – власне шкіра, *unguis, is m* – ніготь etc.
- *нерівноскладові іменники*, які перед закінченням родового відмінка однини **-is** мають *дві приголосні* букви:
  caro, carnis, f – м'ясо, *frons, frontis f* – чоло, лоб,
  cor, cordis n – серце, *os, ossis n* – кістка,
  dens, dentis m – зуб, *pars, partis f* – частина etc.

Nota bene!

Особливість іменників мішаної групи: Gen. Plur. – ium (замість –um). В усіх інших відмінках закінчення такі, як у приголосній групі.

Зразок відмінювання іменників мішаної відміни:

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	canal-**is**	calx	os	canal-**es**	calc-**es**	oss-**a**
Gen.	canal-**is**	calc-**is**	oss-**is**	canal-**ium**	calc-**ium**	oss-**ium**
Dat.	canal-**i**	calc-**i**	oss-**i**	canal-**ībus**	calc-**ībus**	oss-**ībus**
Acc.	canal-**em**	calc-**em**	os	canal-**es**	calc-**es**	oss-**a**
Abl.	canal-**e**	calc-**e**	oss-**e**	canal-**ībus**	calc-**ībus**	oss-**ībus**

Nota bene! За приголосною відміною, як виняток, відмінюються:
pater, tris m – батько, *mater, tris f* – мати, *frater, tris m* – брат, *iuvĕnis, is m, f* – юнак, дівчина, *canis, is m, f* – собака та ін.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

1) Рівноскладові іменники грецького походження на ***–sis*** відмінюються за голосним типом і мають певні особливості: Acc. Sing. – ***-im***; Abl. Sing. – ***-i***; Gen. Plur. – ***-ium***. Це такі іменники:

- *грецького походження*:
  dosis, is f – доза, *narcōsis, is f* – наркоз,
  analўsis, is f – аналіз, *paralўsis, is f* – параліч,
  anamnēsis, is f – історія хворого, *prognōsis, is f* – прогноз,
  basis, is f – основа, *phthisis, is f* – сухоти
  diagnōsis, is f – діагноз,
- *латинські іменники*:
  febris, is, f – гарячка, *tussis, is f* – кашель,
  pelvis, is f – таз, *sitis, is f* – спрага
  pertussis, is f – коклюш,

2) Іменники грецького походження середнього роду на ***–ma*** відмінюються за приголосною групою, але мають такі особливості: Dat. і Abl. Plur. мають закінчення ***–is*** замість ***–ĭbus***:

carcinōma, ătis n – рак, *sarcōma, ătis n* – саркома,
diaphragma, ătis n – діафраґма, *stoma, ătis n* – рот,
gramma, ătis n – грам, *systēma, ătis n* – система,
lipōma, ătis n – жирова пухлина, *trauma, ătis n* – травма
oedēma, ătis n – набряк,

Зразок відмінювання іменників:

dosis, is f – доза (основа – dos-), *vis, f* – сила, *trauma, ătis n* – травма (основа – traumat-), *vas, vasis n* – судина, посуд (основа – vas-)

Singulāris				
Nom.	dosis	vis	trauma	vas
Gen.	dos-is	–	traumat-is	vas-is
Dat.	dos-i	–	trauma-i	vas-i
Acc.	dos-im	vim	trauma	vas
Abl.	dos-i	vi	trauma-e	vas-e
Plurālis				
Nom.	dos-es	vir-es	traumat-a	vas-a
Gen.	dos-ium	vir-ium	traumat-um	vas-ōrum
Dat.	dos-ĭbus	vir-ĭbus	traumat-is	vas-is
Acc.	dos-es	vir-es	traumat-a	vas-a
Abl.	dos-ĭbus	vir-ĭbus	traumat-is	vas-is

СЛОВОТВОРЕННЯ.

НАЙУЖИВАНІШІ СУФІКСИ ІМЕННИКІВ ІІІ ВІДМІНИ

Суфікс	*Значення*	*Приклад*
-or	фізичний або душевний стан	tumor, ōris *m* – пухлина calor, ōris *m* – жар, тепло
-tor, **-sor**	діюча особа; предмет, що виконує дію	doctor, ōris *m* – вчений, доктор levator, ōris *m* – піднімач, підіймаючий м'яз compressor, ōris *m* – стискач
Суфікс (із закінченням)	*Значення*	*Приклад*

-īt-is	запальний поцес	bronchītis, itĭdis, *f* – запалення бронхів, бронхіт meningītis, itĭdis, *f* – запалення оболонки головного мозку
-ōs-is	назви хвороб незапального характеру, часто пов'язані з перевищенням норми	hypovitaminōsis, is *f* – нестача вітамінів в організмі arthrōsis, is *f* – хронічне захворювання суглобів, артроз
-iăs-is	ознаки хвороб, хвороби незапального характеру	helminthiăsis, is *f* – глисне захворювання elephantiăsis, is *f* – слоновість, слонова хвороба
-io	дія або результат дії	curatio, ōnis *f* – лікування solutio, ōnis *f* – розчин
-ĭtas**, -itu**do	якість або абстрактне поняття	tuberosĭtas, ātis *f* – горбистість aegritūdo, ĭnis *f*-захворювання
-men	засіб або результат дії	albūmen, ĭnis *n* – білок forāmen, ĭnis *n* – отвір
-ōma	наявність пухлини	adenōma, ătis *n* – новоутворення за типом залози lipōma, ătis *n* – жировик, пухлина, яка розвивається з жирової тканин
-ēma	наявність висипів, набряків, наривів	exanthēma, ătis *n* – висип на шкірі

НАЙУЖИВАНІШІ ГРЕЦЬКІ ПРЕФІКСИ

Префікс	*Значення*	*Приклад*
dia-	через, між	diagnōsis, is *f* – розпізнання diaphўsis, is *f* – діафіз, середня частина трубчастих кісток
para- (перед приголосним) **par-** (перед голосним)	проти (відхилення від норми, помилкове, неправильне) 2) при, біля (легка форма, придаток)	paratrichōsis, is *f* – ріст волосся на незвичному місці paralўsis, is *f* – параліч parotītis, itĭdis, *f* – привушна залоза
peri-	навколо, з усіх боків	periostītis, itĭdis, *f* – запалення окістя
pro-	перед, раніше	prognōsis, is *f* – прогноз prophilaxis, is f – профілактика, попередження захворювання

ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ ІМЕННИКІВ ІІІ ВІДМІНИ

Латинський іменник	*Грецький іменник*	*Грецький словотворчий елемент*	*Значення*
aër, aëris *m*	pnéuma, pnéumatos	pneumat- pneum-	повітря
apex, ĭcis *m*	ácron	acr-	верхівка
calor, ōris *m*	thérme	therm-	тепло, жар
color, ōris *m*	chróma, chrómatos	chromat- chrom-	колір
dens, dentis *m*	odús, odóntos	odont-	зуб
dolor, ōris *m*	álgos, odýne	alg-, odyn-	біль
homo, ĭnis *m*	ánthropos	anthrop-	людина
pes, pedis *m*	pus, podós	pod-	нога, стопа
pulmo, ōnis *m*	pnéumon	pneum-, pneumon-	легеня
sanguis, ĭnis *m*	haema, háematos	haem-, hem-, haemat-, aemia-	кров
sudor, ōris *m*	hidrós	hidr-	піт
tumor, ōris *m*	óncos	onc-	пухлина
unguis, is *m*	ónyx, ónychos	onych-	ніготь
articulatio, ōnis *f*	árthron	arthr-	суглоб
auris, is *f*	us, otós	ot-	вухо
cartilāgo, ĭnis *f*	chóndros	chondr-	хрящ
cutis, is *f*	derma, dérmatos	derm-, dermat-	шкіра
curatio, ōnis *f*	therapía	therap-	лікування
mater, tris *f*	méninx, méningos	mening-	оболонка мозку
mens, mentis *f*	phren, phrenós	phren-	думка, розум
pelvis, is *f*	pýelos	pyel-	таз
sectio, ōnis *f*	tomé	tom-	розріз
adeps, ĭpis *f*	lípos	lip-	жир, сало
abdōmen, ĭnis *n*	lapára	lapar-	живіт
cadaver, ĕris *n*	necrós	necr-	труп
caput, ĭtis *n*	cephalé	cephal-	голова
cor, cordis *n*	cardía	cardi-	серце
corpus, ŏris *n*	sóma, sómatos	som-, somat-	тіло
fel, fellis *n*	cholé	chol-	жовч
os, oris *n*	stóma, stómatos	stomat-	рот
os, ossis *n*	ostéon	oste-, ost-	кістка
pectus, ŏris *n*	stéthos	steth-	груди
semen, ĭnis *n*	spérma, spérmatos	spermat-	насіння, сперма
tempus, ŏris *n*	chrónos	chron-	скроня, час
vas, vasis *n*	angíon	angi-	судина

ПРИКМЕТНИКИ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Прикметники третьої відміни поділяються на *три групи*:

1) прикметники з трьома родовими закінченнями ***-er*** (m), ***-is*** (f), ***-e*** (n):

acer, acris, acre – гострий, а, е
celer, ĕris, ĕre – швидкий, а, е
saluber, bris, bre – цілющий, а, е

2) прикметники з двома родовими закінченнями ***-is*** (m,f), ***-e*** (n):

brevis, e – короткий, а, е
centralis, e – центральний, а, е
costalis, e – ребровий, а, е
mentalis, e – підборідний, а, е

3) прикметники з одним родовим закінченням (**-r, -s, -x**), спільним для трьох родів:

biceps, cipĭtis – двоголовий, а, е
par, paris – рівний, а, е
teres, ĕtis – круглий, а, е
simplex, ĭcis – простий, а, е

Прикметники III відміни відмінюються за третьою відміною голосним типом.

Зразок відмінювання прикметників третьої відміни:

а) з трьома родовими закінченнями:

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**	
	m	f	n	m, f	n
Nom.	ac**er** *гострий*	acr-**is** *гостра*	acr-**e** *гостре*	acr **-es**	acr **-ia**
Gen.	acr **-is**	acr **-is**	acr **-is**	acr **-ium**	acr **-ium**
Dat.	acr **-i**	acr **-i**	acr **-i**	acr **-ĭbus**	acr **-ĭbus**
Acc.	acr **-em**	acr **-em**	acr **-e**	acr **-es**	acr **-ia**
Abl.	acr **-i**	acr **-i**	acr **-i**	acr **-ĭbus**	acr **-ĭbus**

б) з двома закінченнями:

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	brev **-is** *короткий, коротка*	brev **-e** *коротке*	brev **-es**	brev **-ia**
Gen.	brev **-is**	brev **-is**	brev **-ium**	brev **-ium**
Dat.	brev **-i**	brev **-i**	brev **-ĭbus**	brev **-ĭbus**
Acc.	brev **-em**	brev **-e**	brev **-es**	brev **-ia**
Abl.	brev **-i**	brev **-i**	brev **-ĭbus**	brev **-ĭbus**

в) з одним родовим закінченням: **biceps** (m, f, n), **bicipĭtis** (Gen. sing.)

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	biceps *двоголовий, -а*	biceps *двоголове*	bicipit **-es**	bicipit **-ia**
Gen.	bicipit **-is**	bicipit **-is**	bicipit **-ium**	bicipit **-ium**
Dat.	bicipit **-i**	bicipit **-i**	bicipit **-ĭbus**	bicipit **-ĭbus**
Acc.	bicipit **-em**	biceps	bicipit **-es**	bicipit **-ia**
Abl.	bicipit **-i**	bicipit **-i**	bicipit **-ĭbus**	bicipit **-ĭbus**

Nota bene! Основу прикметників з трьома і двома закінченнями визначаємо за формою жіночого роду, відкидаючи закінчення ***-is***.

Грецько-латинські дублети прикметників III відміни

Латинізовані грецькі основи	**Латинські синоніми**	**Значення**
acro-, acr-	apicalis, e	верхній
bary-	gravis, e	важкий
brachy-	brevis, e	короткий
chlor-, chloro-	viridis, e	зелений
crypto-	latens, entis	прихований, покритий
diplo-	duplex, icis	подвійний, парний
glyc(o)-	dulcis, e	солодкий
haplo-	simplex, icis	простий
homo-, homeo-	aequalis, e	рівний, однаковий
iso-	par, paris	рівний, парний
lei-, leio-	levis, e	гладкий
lept-, lepto-	tenuis, e	тонкий
malac-	mollis, e	м’який
oxy-	acer, acris, acre	гострий, кислий
scler-, sclero-	rigens, entis	твердий, жорсткий

DECLINATIO QUARTA. ЧЕТВЕРТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До четвертої відміни належать іменники *чоловічого і середнього роду*, які в *називному відмінку* закінчуються на **-us (m)**, **-u (n)**, а в *родовому* – на **-us**:

abscessus, us m – нарив, *processus, us m* – відросток,
audītus, us m – слух, *cornu, us n* – ріг,
decubĭtus, us m – пролежень, *genu, us n* – коліно etc.

Nota bene! Як виняток до четвертої відміни належать деякі іменники *жіночого роду* на **-us**, як наприклад:

acus, us f – голка, *pinus, us f* – сосна,
domus, us f – дім, *quercus, us f* – дуб,
manus, us f – рука, *tribus, us f* – триба, район etc.

Зразок відмінювання іменників четвертої відміни:
abscessus, us m – нарив (основа – *abscess-)*
genu, us n – коліно (основа – *gen-)*

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	m	n	m	n
Nom.	abscess-**us**	gen-**u**	abscess-**us**	gen-**ua**
Gen.	abscess-**us**	gen-**us**	abscess-**uum**	gen-**uum**
Dat.	abscess-**ui**	gen-**u**	abscess-**ĭbus**	gen-**ĭbus**
Acc.	abscess-**um**	gen-**u**	abscess-**us**	gen-**ua**
Abl.	abscess-**u**	gen-**u**	abscess-**ĭbus**	gen-**ĭbus**

Nota bene!

Іменники ***acus, us f –*** голка, ***arcus, us m –*** дуга, ***artus, us m –*** суглоб, ***partus, us m –*** роди, пологи, ***quercus, us f –*** дуб, у *Dat. і Abl. Plur*. мають закінчення ***-ŭbus*** замість ***-ĭbus.***

Відмінювання іменника *artus, us m* – *суглоб (основа – art):*

Casus	**Singulāris**	**Plurālis**
Nom.	art-**us**	art-**us**
Gen.	art-**us**	art-**uum**
Dat.	art-**ui**	art-**ŭbus**
Acc.	art-**um**	art-**us**
Abl.	art-**u**	art-**ŭbus**

СЛОВОТВОРЕННЯ

Чимало іменників IV відміни утворені від дієслівної основи супіна за допомогою суфікса ***-us***.

Наприклад:
audītus, us *m* – слух (від audio, īvi, ītum, īre – слухати)
collapsus, us *m* – падіння серцевої діяльності
(від collabor, collapsus sum, collabi – падати)
partus, us *m* – роди, пологи (від pario, peperi, partum, ĕre – родити)
plexus, us *m* – сплетіння (від plecto, plexi, plexum, ĕre – плести)
pulsus, us *m* – пульс
(від pello, pepŭli, pulsum, ĕre – бити, штовхати)
sensus, us *m* – відчуття (від sentio, sensi, sensum, īre – відчувати)
status, us *m* – стан (від sto, stēti, stātum, āre – стояти)
visus, us *m* – зір (від video, vidi, visum, ēre – бачити)

ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ ІМЕННИКІВ IV ВІДМІНИ

Латинський іменник	*Грецький іменник*	*Грецький словотворчий елемент*	*Значення*
appetītus, us *m*	órexis	orex-	апетит
cornu, us *n*	kéras, kératos	kerat-	ріг
fetus, us *m*	émbryon	embry-	зародок, утробний плід
gelu, us *n*	cryós	cry-	холод
genu, us *n*	góny	gon-	коліно
gustus, us *m*	geúsis	geus-	смак
manus, us *f*	cheir	chir-	рука, кисть руки
motus, us *m*	kínesis	kines-	рух
olfactus, us *m*	osmé	osm-	нюх
partus, us *m*	tócos	toc-	пологи, роди
pulsus, us *m*	sphygmós	sphygm-	пульс
sensus, us *m*	aésthesis	aesthes-	відчуття
textus, us *m*	histós	hist-	тканина
visus, us *m*	ópsis	ops-	зір

DECLINATIO QUINTA. П’ЯТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До *п’ятої відміни* належать іменники *жіночого роду*, які в називному відмінку закінчуються на **-es,** а в родовому – на **-ei**:

acies, ēi f – гострота, зір, погляд,
calvities, ēi f – облисіння, плешивість,
canities, ēi f – сивина, сиве волосся,
caries, ēi f – трухлявість, гниль, костоїда,
crossities, ēi f – товщина,
conspecies, ēi f – збірний вид,
durities, ēi f – твердість, затвердіння,
esuries, ēi f – голод, апетит,
facies, ēi f – поверхня, обличчя, зовнішність,
macies, ēi f – худорлявість, виснаженість, спад,
pernicies, ēi f – знищення, погибель,
planities, ēi f – рівнина,
rabies, ēi f – сказ, бушування, бурність,
res, rēi f – справа, річ,
sanies, ēi f – сукровиця, сік, отрута,
scabies, ēi f – шороховатість, короста,
series, ēi f – ряд, низка, серія,
species, ēi f – збір, вид, суміш,
superficies, ēi f – поверхня.

Nota bene! Як виняток, до п'ятої відміни належать два іменники *чоловічого* роду:

1) dies, diēi m, f – день. У медичній термінології цей іменник є чоловічого роду: *dies critĭcus* – критичний день.

dies, ēi, f у значенні термін, строк – жіночого роду, наприклад:

dies certa (певний день),

dies constitūta (встановлений день).

Nota bene! ***pro die*** – на добу

per diem – упродовж дня

in die – кожного дня, щоденно

2) meridies, ēi m – полудень, південь.

Іменники *res, ei f – річ, справа, dies, diēi m, f – день, facies, ei f – поверхня, обличчя, species, ei f – збір, вид, суміш* мають однину і множину. Всі інші іменники, оскільки означають назви захворювань чи абстрактні поняття, або зовсім не відмінюються у множині, або мають лише називний і знахідний відмінки.

Зразок відмінювання іменників п'ятої відміни:

species, ēi f – збір, вид, суміш (основа – speci-),
dies, diēi m, f – день (основа – di-)

Casus	**Singulāris**		**Plurālis**	
	f	m, f	f	m, f
Nom.	speci-**es**	di-**es**	speci-**es**	di-**es**
Gen.	speci-**ēi**	di-**ēi**	speci-**ērum**	di-**ērum**
Dat.	speci-**ēi**	di-**ēi**	speci-**ēbus**	di-**ēbus**
Acc.	speci-**em**	di-**em**	speci-**es**	di-**es**
Abl.	speci-**ē**	di-**ē**	speci-**ēbus**	di-**ēbus**

Nota bene! Іменник *species, ēi f – збір, вид, суміш* у фармацевтичній термінології вживається у множині, але перекладається одниною. Лікарський збір трав вказує на характер його дії.

Наприклад:
species amārae – гіркий збір
species antiasthmaĭcae – протиастматичний збір
species cholagōgae – жовчогінний збір
species diaphoretĭcae – потогінний збір
species diuretĭcae – сечогінний збір
species laxantes – проносний збір
species pectorāles – грудний збір
species sedatīvae – заспокійливий збір

ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ ІМЕННИКІВ V ВІДМІНИ

Латинський іменник	*Грецький іменник*	*Грецький словотворчий елемент*	*Значення*
facies, ēi *f*	prósopon	prosop-	лице, обличчя
species, ēi *f*	éidos	id-	збір
rabies, ēi *f*	lýssa	lyss-	сказ

GRADUS COMPARATIŌNIS ADIECTIVŌRUM.
СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

ВИЩИЙ СТУПІНЬ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ
(Gradus comparatīvus)

Якісні прикметники утворюють три ступені порівняння:

- звичайний ступінь – *gradus positīvus*;
- вищий ступінь – *gradus comparatīvus*;
- найвищий ступінь – *gradus superlatīvus*.

Усі прикметники утворюють вищий ступінь порівняння за загальним правилом:

основа прикметника + суфікси *-ior* (m, f), *-ius* (n)

Positīvus		**Comparatīvus**	
Nom.	Основа	m, f	n
latus, a, um – широкий	lat-	lat-**ior** *ширший, -а*	lat-**ius** *ширше*
brevis, e – короткий	brev-	brev-**ior** *коротший, -а*	brev-**ius** *коротше*
simplex, ĭcis – простий	simplic-	simplic-**ior** *простіший, -а*	simplic-**ius** *простіше*

Nota bene! Прикметники у вищому ступені відмінюються за **третьою відміною** іменників **приголосної групи**.

Зразок відмінювання прикметників у вищому ступені:

Casus	**Singulāris**		
	m	*f*	*n*
Nom.	lat**ior** *ширший*	lat**ior** *ширша*	lat**ius** *ширше*
Gen.	latiōr-**is**	latiōr-**is**	latiōr-**is**
Dat.	latiōr-i	latiōr-i	latiōr-i
Acc.	latiōr-em	latiōr-em	latius
Abl.	latiōr-e	latiōr-e	latiōr-e
	Plurālis		
Nom.	latiōr-es	latiōr-es	latiōr-a
Gen.	latiōr-um	latiōr-um	latiōr-um
Dat.	latior-ĭbus	latior-ĭbus	latior-ĭbus
Acc.	latiōr-es	latiōr-es	latiōr-a
Abl.	latior-ĭbus	latior-ĭbus	latior-ĭbus

НАЙВИЩИЙ СТУПІНЬ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ
(Gradus superlatīvus)

Основа
прикметника + суфікс ***-issĭm-*** *+ родові закінчення* ***-us (m), -a (f), -um (n)***

Positīvus		*Superlatīvus*		
Nom.	Основа	m	f	n
latus, a, um	lat-	lat-**issĭm-us** *найдовший*	lat-**issĭm-a** *найдовша*	lat-**issĭm-um** *найдовше*
brevis, e	brev-	brev-**issĭm-us** *найкоротший*	brev-**issĭm-a** *найкоротша*	brev-**issĭm-um** *найкоротше*
simplex, ĭcis	simplic-	simplic-**issĭm-us** *найпростіший*	simplic-**issĭm-a** *найпростіша*	simplic-**issĭm-um** *найпростіше*

Прикметники у найвищому ступені відмінюються як прикметники **першої** і **другої відмін**.

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ НАЙВИЩОГО СТУПЕНЯ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

А. Прикметники, які в чоловічому роді закінчуються на **-er**, утворюють найвищий ступінь за формулою:

форма
чоловічого роду + суфікс ***-rĭm-*** *+ родові закінчення* ***-us, -a, -um***

Positīvus			
Nom.	Чоловічий рід на **-er**	**Comparativus**	**Superlatīvus**
asper, ĕra, ĕrum	asper	asper-**ior** *(m,f)* asper-**ius** *(n)*	asper-**rĭm-us** *m* asper-**rĭm-a** *f* asper-**rĭm-um** *n*
acer, cris, cre	acer	acr-**ior** *(m,f)* acr-**ius** *(n)*	acer-**rĭm-us** *m* acer-**rĭm-a** *f* acer-**rĭm-um** *n*

Б. Шість прикметників третьої відміни, які у називному відмінку однини закінчуються на **-ĭlis**, утворюють найвищий ступінь за формулою: *основа прикметника + суфікс* ***-lĭm-*** *+ родові закінчення* ***-us, -a, -um***

Positīvus	**Comparatīvus**		**Superlatīvus**
	m, f	n	
facĭlis, e – легкий	facil-**ior** *легший, -а*	facil-**ius** *легше*	facil-**lĭm-us, a, um** *найлегший, а, е*
difficĭlis, e – важкий	difficil-**ior**	difficil-**ius**	difficil-**lĭm-us, -a, -um**
simĭlis, e – подібний	simil-**ior**	simil-**ius**	simil-**lĭm-us, -a, -um**
dissimĭlis, e – неподібний	dissimil-**ior**	dissimil-**ius**	dissimil-**lĭm-us, -a, -um**
gracĭlis, e – стрункий	gracil-**ior**	gracil-**ius**	gracil-**lĭm-us, -a, -um**
humĭlis, e – низький	humil-**ior**	humil-**ius**	humil-**lĭm-us, -a, -um**

НЕПРАВИЛЬНІ СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Positīvus	Comparatīvus		Superlatīvus
	m, f	n	
bonus, a, um *добрий, а, е*	**melior** *кращий, а*	**melius** *краще*	**optĭmus, a, um** *найкращий, а, е*
malus, a, um *поганий, а, е*	**pejor** *гірший, а*	**pejus** *гірше*	**pessĭmus, a, um** *найгірший, а, е*
magnus, a, um *великий, а, е*	**major** *більший, а*	**majus** *більше*	**maxĭmus, a, um** *найбільший, а, е*
parvus, a, um *малий, а, е*	**minor** *менший, а*	**minus** *менше*	**minĭmus, a, um** *найменший, а, е*
multi, ae, a *численні*	**plures** *численніші*	**plura** *численніші*	**plurĭmi, ae, a** *найчисленніші*

НЕПОВНІ СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ

Прийменники	Comparatīvus	Superlatīvus
post – після	posterior, posterius *наступний, а, е*	postrēmus, a, um *останній, я, є*
extra – зовні	exterior, exterius *зовнішній, я, є*	extrēmus, a, um *крайній, я, є*
intra – всередині	interior, interius *внутрішній, я, є*	intĭmus, a, um *найглибший, а, е*
supra – вгорі	superior, superius *вищий, верхній, я, є*	suprēmus, a, um *найвищий, а, е*
infra – внизу	inferior, inferius *нижчий, а, е*	infĭmus, a, um *найнижчий, а, е*

Вживання ступенів порівняння прикметників у медичній термінології

Форми вищого ступеня прикметників, утворених від прийменників, у анатомічних термінах, а також *форми вищого і найвищого ступенів* прикметників „великий” (major / maxĭmus) і „малий” (minor / minĭmus), найчастіше перекладаються звичайним ступенем, якщо анатомічні утворення порівнюються за величиною або у назвах парних органів і утворень:

vena cava superior et inferior — верхня і нижня порожнисті вени,
muscŭlus gluteus minĭmus — малий сідничний м’яз,
muscŭlus gluteus maxĭmus — великий сідничний м’яз,
muscŭlus pectoralis major et minor — великий і малий грудний м’яз.

VERBUM. ДІЄСЛОВО

Граматичні категорії дієслова

<table>
<tr><td>1. Tempus (час):</td><td>Недоконані часи (часи системи інфекта):
Praesens (теперішній);
Imperfectum (минулий недоконаного виду);
Futūrum I (primum) (майбутній недоконаного виду).
Доконані часи (часи системи перфекта):
Perfectum (минулий доконаного виду);
Plusquamperfectum (давноминулий);
Futūrum II (secundum) (майбутній доконаного виду)</td></tr>
<tr><td>2. Modus (спосіб):</td><td>indicatīvus (дійсний)
imperatīvus (наказовий)
conjunctīvus (умовний)</td></tr>
<tr><td>3. Genus (стан):</td><td>actīvum (активний)
passīvum (пасивний)</td></tr>
<tr><td>4. Persōna (особа):</td><td>prima (перша) – я, ми
secunda (друга) – ти, ви
tertia (третя) – він, вона, воно, вони</td></tr>
<tr><td>5. Numĕrus (число):</td><td>singulāris (однина)
plurālis (множина)</td></tr>
<tr><td>6. Conjugatio (дієвідміна):</td><td>prima (перша)
secunda (друга)
tertia (третя)
quarta (четверта)
Розподіл дієслів за дієвідмінами проводиться за закінченням основи інфекта.
<table>
<tr><th>Дієвідміна</th><th>Infinitīvus</th><th>Основа інфекта</th><th>Закінчення основи</th></tr>
<tr><td>I</td><td>curāre</td><td>cura-</td><td>-ā-</td></tr>
<tr><td>II</td><td>vidēre</td><td>vide-</td><td>-ē-</td></tr>
<tr><td>III</td><td>dividĕre</td><td>divid-</td><td>приголосний</td></tr>
<tr><td>IV</td><td>finīre</td><td>fini-</td><td>-ī-</td></tr>
</table></td></tr>
</table>

ОСНОВНІ ФОРМИ ДІЄСЛОВА

1-а особа однини теперішнього часу	1-а особа однини минулого доконаного часу	Супін	Неозначена форма	Значення
cur**o**	curāv**i**	curāt**um**	curā**re**	*лікувати*
vide**o**	vid**i**	vis**um**	vidē**re**	*бачити*
divid**o**	divis**i**	divid**um**	divid**ĕre**	*розділяти*
fini**o**	finīv**i**	finīt**um**	finī**re**	*закінчувати*

PRAESENS INDICATĪVI ACTĪVI
Теперішній час дійсного способу активного стану

Основа інфекта + особові закінчення активного стану

Singularis	*Pluralis*
1. **-o**	*1.* **-mus**
2. **-s**	*2.* **-tis**
3. **-t**	*3.* **-nt**

Зразок відмінювання дієслів I-IV дієвідмін у praesens indicatīvi actīvi:

Особа	**I** **curā-re** (*лікувати*)	**II** **vidē-re** (*бачити*)	**III** **divid-ĕre** (*розділяти*)	**IV** **finī-re** (*закінчувати*)	**esse** (*бути*)
Praesens indicatīvi actīvi					
Singulāris					
1.	cur **-o** *я лікую*	vide **-o**	divid **-o**	fini **-o**	***sum*** *я є*
2.	cura **-s** *ти лікуєш*	vide **-s**	divid **-i-s**	fini **-s**	***es*** *ти є*
3.	cura **-t** *він (вона, воно) лікує*	vide **-t**	divid **-i-t**	fini **-t**	***est*** *він є*
Plurālis					
1.	cura **-mus** *ми лікуємо*	vide **-mus**	divid **-ĭ-mus**	fini **-mus**	***sumus*** *ми є*
2.	cura **-tis** *ви лікуєте*	vide **-tis**	divid **-ĭ-tis**	fini **-tis**	***estis*** *ви є*
3.	cura **-nt** *вони лікують*	vide **-nt**	divid **-u-nt**	fini **-u-nt**	***sunt*** *вони є*

PRAESENS INDICATĪVI PASSĪVI
Теперішній час дійсного способу пасивного стану

Основа інфекта + особові закінчення пасивного стану

Singularis	*Pluralis*
1. **-or**	*1.* **-mur**
2. **-ris**	*2.* **-mini**
3. **-tur**	*3.* **-ntur**

Зразок відмінювання дієслів I-IV дієвідмін у praesens indicatīvi passīvi:

Особа	**I** **curā-re** (*лікувати*)	**II** **vidē-re** (*бачити*)	**III** **divid-ĕre** (*розділяти*)	**IV** **finī-re** (*закінчувати*)
Praesens indicatīvi passīvi				
Singulāris				
1.	cur **-or** *я лікуюся,* *мене лікують*	vide-**or**	divid **-or**	fini **-or**
2.	cura **-ris** *ти лікуєшся,* *тебе лікують*	vide-**ris**	divid **-ĕ-ris**	fini **-ris**
3.	cura **-tur** *він лікується,* *його лікують*	vide-**tur**	divid **-ĭ-tur**	fini **-tur**
Plurālis				
1.	cura **-mur** *ми лікуємося,* *нас лікують*	vide-**mur**	divid **-ĭ-mur**	fini **-mur**
2.	cura **-mĭni** *ви лікуєтеся,* *вас лікують*	vide-**mĭni**	divid **-i-mĭni**	fini **-mĭni**
3.	cura **-ntur** *вони лікуються,* *їх лікують*	vide-**ntur**	divid **-u-ntur**	fini **-u-ntur**

IMPERATĪVUS PRAESENTIS. Наказовий спосіб теперішнього часу

Друга особа однини наказового способу утворюється відкиданням від неозначеної форми дієслова закінчення *-re* в усіх дієвідмінах.

Друга особа множини наказового способу утворюється додаванням до основи інфекта закінчення *-te,* а у дієсловах III дієвідміни між основою і закінченням *-te* ставиться поєднувальна голосна **-ĭ.**

Зразок відмінювання дієслів I-IV дієвідмін в imperatīvus praesentis:

Дієвідміна	Неозначена форма дієслова	Singulāris	Plurālis
I	**curāre** (*лікувати*)	2. cura! *Лікуй!*	2. cura-**te**! *Лікуйте!*
II	**vidēre** (*бачити*)	2. vide! *Дивись!*	2. vide-**te**! *Дивіться!*
III	**dividĕre** (*розділяти*)	2. divid-e! *Розділяй!*	2. divid-**ĭ-te**! *Розділяйте!*
IV	**finīre** (*закінчувати*)	2. fini! *Закінчуй!*	2. fini-**te**! *Закінчуйте!*

ЗАПЕРЕЧЕННЯ у наказовому способі

Для заперечення у наказовому способі вживаються:
слова **noli** (sing.) – не смій!, **nolite** (plur.) – не смійте! + неозначена форма дієслова

Дієвідміна	Неозначена форма дієслова	Singulāris	Plurālis
I	**curāre** (*лікувати*)	2. **noli** curāre!	2. **nolīte** curāre!
II	**vidēre** (*бачити*)	2. **noli** vidēre!	2. **nolīte** vidēre!
III	**dividĕre** (*розділяти*)	2. **noli** dividĕre!	2. **nolīte** dividĕre!
IV	**finīre** (*закінчувати*)	2. **noli** finīre!	2. **nolīte** finīre!

PRONOMINA. ЗАЙМЕННИКИ

PRONOMINA PERSONALIA / ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ
PRONŌMEN REFLEXĪVUM / ЗВОРОТНИЙ ЗАЙМЕННИК *sui* (себе)

Casus	Singulāris			Plurālis	
Nom.	**ego** *я*	**tu** *ти*	–	**nos** *ми*	**vos** *ви*
Gen.	mei *мене*	tui *тебе*	**sui** *себе*	nostri (nostrum – *з нас*)	vestri (vestrum – *з вас*)
Dat.	mihi *мені*	tibi *тобі*	sibi *собі*	nobis	vobis
Acc.	me *мене*	te *тебе*	se *себе*	nos	vos
Abl.	me *мною*	te *тобою*	se *собою*	nobis	vobis

Nota bene!
Прийменник **cum (з, разом з)** вживається з **Abl.** Він приєднується до особових займенників у кінці і складає з ними одне слово:
mecum – зі мною; *tecum* – з тобою; *nobiscum* – з нами; *vobiscum* – з вами

PRONOMINA POSSESSIVA / ПРИСВІЙНІ ЗАЙМЕННИКИ

meus, a, um – мій, моя, моє;
tuus, a, um – твій, твоя, твоє;
suus, a, um – свій, своя, своє;
noster, tra, trum – наш, наша, наше;
vester, tra, trum – ваш, ваша, ваше

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**meus** *мій*	**mea** *моя*	**meum** *моє*	mei	meae	mea
Gen.	mei	meae	mei	meōrum	meārum	meōrum
Dat.	meo	meae	meo	meis	meis	meis
Acc.	meum	meam	meum	meos	meas	mea
Abl.	meō	meā	meō	meis	meis	meis

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**noster** *наш*	**nostra** *наша*	**nostrum** *наше*	nostri	nostrae	nostra
Gen.	nostri	nostrae	nostri	nostrōrum	nostrārum	nostrōrum
Dat.	nostro	nostrae	nostro	nostris	nostris	nostris
Acc.	nostrum	nostram	nostrum	nostros	nostras	nostra
Abl.	nostrō	nostrā	nostrō	nostris	nostris	nostris

ADIECTIVA PRONOMINALIA / ЗАЙМЕННИКОВІ ПРИКМЕТНИКИ

unus, a, um – один, а, е;
solus, a, um – тільки один, а, е, єдиний, а, е;
totus, a, um – весь, вся, все, цілий, а, е;
alter, ĕra, ĕrum – один із двох, інший, а, е;
alius, alia, aliud – інший, а, е (з багатьох);
neuter, tra, trum – жоден, а, е, ніякий, а, е;
ullus, a, um – будь-який, а, е

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**totus** *цілий*	**tota** *ціла*	**totum** *ціле*	toti	totae	tota
Gen.	**totius**			totōrum	totārum	totōrum
Dat.	**toti**			totis		
Acc.	totum	totam	totum	totos	totas	tota
Abl.	totō	totā	totō	totis		

PRONOMĬNA DEMONSTRATĪVA / ВКАЗІВНІ ЗАЙМЕННИКИ

ille, illa, illud – той, та, те (вказує на найвіддаленіший предмет);
iste, ista, istud – цей, ця, це; той, та, те (вказує на предмет поблизу особи);
is, ea, id – цей, ця, це; той, та, те; він, вона, воно;
hic, haec, hoc – цей, ця, це (вказує на найближчий предмет)

Зразок відмінювання займенника ille, illa, illud:

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**ille** *той*	**illa** *та*	**illud** *те*	illi	illae	illa
Gen.	illīus			illōrum	illārum	illōrum
Dat.	illi			illis		
Acc.	illum	illam	illud	illos	illas	illa
Abl.	illō	illā	illō	illis		

Зразок відмінювання займенника is, ea, id:

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**is** *цей*	**ea** *ця*	**id** *це*	ei (ii)	eae	ea
Gen.	ejus			eōrum	eārum	eōrum
Dat.	ei			eis (iis, is)		
Acc.	eum	eam	id	eos	eas	ea
Abl.	eō	eā	eō	eis (iis, is)		

Зразок відмінювання займенника hic, haec, hoc:

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**hic** *цей*	**haec** *ця*	**hoc** *це*	hi	hae	haec
Gen.	hujus			hōrum	hārum	hōrum
Dat.	huic			his		
Acc.	hunc	hanc	hoc	hos	has	haec
Abl.	hoc	hac	hoc	his		

PRONOMĬNA DETERMINATĪVA / ОЗНАЧАЛЬНІ ЗАЙМЕННИКИ

īdem, eădem, idem – той самий (той же), та сама, те саме;
ipse, ipsa, ipsum – сам, сама, саме

Зразок відмінювання займенника īdem, eădem, idem:

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**idem** *той самий*	**eadem** *та сама*	**idem** *те саме*	eidem (īīdem)	eaedem	eādem
Gen.	ejusdem			eorundem	earundem	eorundem
Dat.	eīdem			eīsdem (īīsdem, isdem)		
Acc.	eundem	eadem	idem	eosdem	easdem	eadem
Abl.	eōdem	eādem	eōdem	eīsdem (īīsdem, isdem)		

Зразок відмінювання займенника ipse, ipsa, ipsum:

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**ipse** *сам*	**ipsa** *сама*	**ipsum** *саме*	ipsi	ipsae	ipsa
Gen.	ipsīus			ipsōrum	ipsārum	ipsōrum
Dat.	ipsi			ipsis		
Acc.	ipsum	ipsam	ipsum	ipsos	ipsas	ipsa
Abl.	ipso	ipsa	ipso	ipsis		

PRONOMĬNA RELATĪVA / ВІДНОСНІ ЗАЙМЕННИКИ

qui, quae, quod – який, яка, яке; чий, чия, чиє; котрий, котра, котре
quicumque, quaecumque, quodcumque – який-небудь, хто-небудь

Casus	Singulāris			Plurālis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**qui** *який*	**quae** *яка*	**quod** *яке*	qui	quae	quae
Gen.	cujus			quōrum	quārum	quōrum
Dat.	cui			quibus		
Acc.	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl.	quō	quā	quō	quibus		

PRONOMĬNA INTERROGATIVA / ПИТАЛЬНІ ЗАЙМЕННИКИ

qui, quae, quod – який? яка? яке?
quis? quid? – хто? що?
uter? utra? utrum? – який, яка, яке (з двох)? хто, що (з двох)?

Відмінювання займенника quis? quid?:

Casus	
Nom.	**quis? quid?** *хто? що?*
Gen.	cujus? *кого? чого? чий? чия? чиє?*
Dat.	cui? *кому? чому?*
Acc.	quem? quid? *кого? що?*
Abl.	quo? *ким? чим?*

PRONOMĬNA INDEFINĪTA / НЕОЗНАЧЕНІ ЗАЙМЕННИКИ

quidam, quaedam, quoddam – якийсь, якась, якесь;
quilībet, quaelībet, quodlībet – який-небудь, яка-небудь, яке-небудь;
quivis, quaevis, quodvis – кожний, а, е; будь-який, а,е;
aliqui, aliqua, aliquod – хтось, щось, хто-небудь, що-небудь;
quisque, quidque – кожний, а, е

Відмінювання неозначених займенників quidam, quaedam, quoddam:

Casus	**Singulāris**			**Plurālis**		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	**quidam** *якийсь*	**quaedam** *якась*	**quoddam** *якесь*	quidam	quaedam	quaedam
Gen.	cujusdam			quorundam	quarundam	quorundam
Dat.	cuīdam			quibusdam		
Acc.	quendam	quandam	quoddam	quosdam	quasdam	quaedam
Abl.	quōdam	quādam	quōdam	quibusdam		

PRONOMĬNA NEGATĪVA / ЗАПЕРЕЧНІ ЗАЙМЕННИКИ

nemo – ніхто;
nullus – ніякий, а, е;
nihil – ніщо

Casus	Singulāris	
Nom.	**nemo** *ніхто*	**nihil** *ніщо*
Gen.	nullīus (nemĭnis)	nullīus rei (nihĭli)
Dat.	nemĭni (nulli)	nulli rei
Acc.	nemĭnem	nihil (nil, nihĭlum)
Abl.	nullo (nemĭne)	nullā rē (nihĭlo)

NOMEN NUMERĀLE. ЧИСЛІВНИК

Чотири розряди числівників:
Numeralia cardinalia (кількісні) – *скільки*?
Numeralia ordinalia (порядкові) – *який, а, е*?
Numeralia distributīva (розділові) – *по скільки*?
Numeralia adverbia (прислівникові) – *скільки разів*?

Арабські цифри	Римські цифри	Cardinalia / Кількісні	Ordinalia / Порядкові
1	I	unus, una, unum *один, одна, одне*	primus, a, um *перший, а, е*
2	II	duo, duae, duo *два, дві, два*	secundus, a, um; alter, ĕra, ĕrum *другий, а, е*
3	III	tres, tres, tria *три*	tertius, a, um *третій, я, є*
4	IV	quattuor *чотири*	quartus, a, um *четвертий, а, е*
5	V	quinque *п'ять*	quintus, a, um *п'ятий, а, е*
6	VI	sex	sextus, a, um
7	VII	septem	septĭmus, a, um
8	VIII	octo	octāvus, a, um
9	IX	novem	nonus, a, um
10	X	decem	decĭmus, a, um
11	XI	undĕcim	undecĭmus, a, um
12	XII	duodĕcim	duodecĭmus, a, um
13	XIII	tredĕcim	tertius decĭmus, a, um
14	XIV	quattuordĕcim	quartus decĭmus, a, um
15	XV	quindĕcim	quintus decĭmus, a, um
16	XVI	sedĕcim	sextus decĭmus, a, um

Арабські цифри	Римські цифри	Cardinalia / Кількісні	Ordinalia / Порядкові
17	XVII	septendĕcim	septĭmus decĭmus, a, um
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesĭmus, a, um
19	XIX	undeviginti	undevicesĭmus, a, um
20	XX	viginti	vicesĭmus, a, um
21	XXI	unus et viginti; viginti unus	unus et vicesĭmus, a, um; vicesĭmus primus, a, um
22	XXII	duo et viginti; viginti duo	alter et vicesĭmus, a, um; vicesĭmus alter, ĕra, ĕrum
28	XXVIII	duodetriginta	duodetricesĭmus, a, um
29	XXIX	undetriginta	undetricesĭmus, a, um
30	XXX	triginta	tricesĭmus, a, um
40	XL	quadraginta	quadragesĭmus, a, um
50	L	quinquaginta	quinquagesĭmus, a, um
60	LX	sexaginta	sexagesĭmus, a, um
70	LXX	septuaginta	septuagesĭmus, a, um
80	LXXX	octoginta	octogesĭmus, a, um
90	XC	nonaginta	nonagesĭmus, a, um
98	XCVIII	octo et nonaginta; nonaginta octo	octavus et nonagesĭmus, a, um; nonagesĭmus octāvus, a, um
99	XCIX	novem et nonaginta; nonaginta novem	nonus et nonagesĭmus, a, um; nonagesĭmus nonus, a, um
100	C	centum	centesĭmus, a, um
200	CC	ducenti, ae, a	ducentesĭmus, a, um
300	CCC	trecenti, ae, a	trecentesĭmus, a, um
400	CD	quadringenti, ae, a	quadringentesĭmus, a, um
500	D	quingenti, ae, a	quingentesĭmus, a, um
600	DC	sescenti, ae, a	sescentesĭmus, a, um
700	DCC	septingenti, ae, a	septingentesĭmus, a, um
800	DCCC	octingenti, ae, a	octingentesĭmus, a, um
900	CM	nongenti, ae, a	nongentesĭmus, a, um
1000	M	mille	millesĭmus, a, um
2000	MM	duo milia	bis millesĭmus, a, um
3000	I̅I̅I̅	tria milia	ter millesĭmus, a, um
4000	I̅V	quattuor milia	quater millesĭmus, a, um
5000	V	quinque milia	quinquies millesĭmus, a, um
10.000	X	decem milia	decies millesĭmus, a, um
100.000	C	centum milia	centies millesĭmus, a, um
1.000.000	M	decies centena milia	decies centies millesimus
10.000.000		centies centena milia	centies centies millesimus

Numeralia distributīva **Розділові числівники**		**Numeralia adverbia** **Прислівникові числівники**	
singŭli, ae, a	по одному	semel	раз
bini, ae, a	по два	bis	два рази, двічі
terni, ae, a	по три	ter	тричі
quaterni, ae, a	по чотири	quater	чотири рази
quini, ae, a	по п’ять	quinquies	п’ять разів
seni, ae, a	по шість	sexies	шість разів
septēni, ae, a	по сім	septies	сім разів
octōni, ae, a	по вісім	octies	вісім разів
novēni, ae, a	по дев’ять	novies	дев’ять разів
deni, ae, a	по десять	decies	десять разів
undēni, ae, a	по одинадцять	undecies	одинадцять разів
vicēni, ae, a	по двадцять	vicies	двадцять разів
centēni, ae, a	по сто	centies	сто разів
singŭla milia	по одній тисячі	milies	тисяча разів

MODUS CONJUNCTIVUS. УМОВНИЙ СПОСІБ

В латинській мові *coniunctīvus* виражає відношення мовця до дії. Ним можна висловити наказ (ввічливу форму), заклик, побажання, сумнів тощо.

У незалежних реченнях умовний спосіб вживається для вираження чогось бажаного, очікуваного, можливого та має багато відтінків значень:

PRAESENS CONIUNCTIVI ACTIVI ET PASSIVI.
ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС УМОВНОГО СПОСОБУ АКТИВНОГО І ПАСИВНОГО СТАНУ

Заміна кінцевого голосного основи інфекта **ā** на **ē** (для дієслів I дієв.)

або

Основа інфекта + суфікс **ā** (для дієслів II, III, IV дієв.)

+

особові закінчення активного чи пасивного стану

Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. **-m**	*1.* **-mus**	*1.* **-r**	*1.* **-mur**
2. **-s**	*2.* **-tis**	*2.* **-ris**	*2.* **-mĭni**
3. **-t**	*3.* **-nt**	*3.* **-tur**	*3.* **-ntur**

Зразок відмінювання дієслів I-IV дієвідмін у praesens coniunctīvi activi:

Особа	I **curā-re** (*лікувати*)	II **vidē-re** (*бачити*)	III **divid-ĕre** (*розділяти*)	IV **finī-re** (*закінчувати*)	**esse** (*бути*)
Singulāris					
1.	cure **-m** (*я би лікував*)	vide **-a-m**	divid **-a-m**	fini **-a-m**	***sim*** *нехай би я був*
2.	cure **-s** (*ти би лікував*)	vide **-a-s**	divid **-a-s**	fini **-a-s**	***sis*** *нехай би ти був*
3.	cure **-t** (*він би лікував, нехай лікує*)	vide **-a-t**	divid **-a-t**	fini **-a-t**	***sit*** *нехай би він був*
Plurālis					
1.	cure **-mus** (*ми би лікували*)	vide **-a-mus**	divid **-ā-mus**	fini **-ā-mus**	***simus*** *нехай би ми були*
2.	cure **-tis** (*ви би лікували*)	vide **-a-tis**	divid **-ā-tis**	fini **-ā-tis**	***sitis*** *нехай би ви були*
3.	cure **-nt** (*вони би лікували*)	vide **-a-nt**	divid **-a-nt**	fini **-a-nt**	***sint*** *нехай би вони були*

Зразок відмінювання дієслів I-IV дієвідмін у praesens coniunctīvi passīvi:

Особа	I **curā-re** (*лікувати*)	II **vidē-re** (*бачити*)	III **divid-ĕre** (*розділяти*)	IV **finī-re** (*закінчувати*)
Singulāris				
1.	cure **-r**	vide **-a-r**	divid **-a-r**	fini **-a-r**
2.	cure **-ris**	vide **-a-ris**	divid **-a-ris**	fini **-a-ris**
3.	cure **-tur**	vide **-a-tur**	divid **-a-tur** (*його поділили б, нехай його поділять*)	fini **-a-tur**
Plurālis				
1.	cure **-mur**	vide **-a-mur**	divid **-a-mur**	fini **-a-mur**
2.	cure **-mĭni**	vide **-a-mĭni**	divid **-a-mĭni**	fini **-a-mĭni**
3.	cure **-ntur**	vide **-a-ntur**	divid **-a-ntur** (*їх поділили б, нехай їх поділять*)	fini **-a-ntur**

ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ ПРО РЕЦЕПТ

Слово рецепт (*receptum*) походить від дієслова *recipio, recĭpi, receptum, ĕre* (брати) і в буквальному перекладі означає «отримане, взяте».

Рецепт – це письмове звернення лікаря в аптеку з проханням (вказівкою) виготовити ліки, видати хворому та вказати, як їх вживати. Рецепт – офіційний документ, за який несе відповідальність той, хто виписав рецепт, і той, хто виготовив ліки.

Рецепт пишеться на спеціальних рецептурних бланках за точно встановленою формою, відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України. Рецепти повинні бути написані чітко, без виправлень, на відповідному рецептурному бланку.

На одному рецептурному бланку можна написати один лікарський препарат, який вміщає отруйну речовину, і не більше двох ліків – в інших випадках.

Рецепт складається з таких частин:

1. **Inscriptio.** Штамп лікувального закладу і його шифр, дата видачі рецепта (число, місяць, рік).
2. **Nomen aegroti.** Ініціали і прізвище хворого із зазначенням віку.
3. **Nomen medici.** Прізвище й ініціали лікаря.
4. **Invocatio.** Звернення до фармацевта. Починається словом ***Recĭpe*** – *візьми*, скорочено ***Rp***.
5. **Praescriptio** або **Designatio materiarum.** Склад лікарських речовин, з яких складаються ліки, фармацевтичні дії, які потрібно провести, щоб виготовити ліки, а також назви форм ліків (порошок, мазь, таблетки тощо).

Назва кожної лікарської речовини пишеться з нового рядка, з великої літери, одна під одною, в родовому відмінку. Посередині рядка з великої літери пишуться назви лікарських речовин і рослин.

Після кожної назви лікарської речовини вказується її кількість у знахідному відмінку.

Вага твердих і сипких речовин позначається в грамах і його частинах десятковими дробами, але слово «грам» не пишеться (напр.: *1,0 – один грам*; *10,0 – десять грамів*; *0,01 – одна сота грама*), рідких – у мілілітрах (напр.: *1 ml, 100 ml*). Рідкі лікарські речовини до *1 ml* звичайно дозуються краплями. Число крапель позначається римськими цифрами (напр.: *guttas V – п'ять крапель*). Антибіотики виписуються в одиницях дії (ОД). У рецептах дозволено вживати тільки прийняті правилами скорочення позначень.

6. **Subscriptio.** Вказується спосіб виготовлення, форма ліків, дозування, спосіб упакування.

Misce. Da. *Змішай. Видай.*

7. **Signatura.** Позначення – спосіб вживання ліків. Пишеться державною мовою або рідною мовою хворого, позначається дієсловом ***Signa (S.)***. *Познач.*
8. **Nomen et sigillum medici personale.** Підпис лікаря і його особиста печатка.

Якщо хворому потрібно прийняти ліки негайно, то у верхній частині рецепта потрібно написати: ***Cito!*** *– швидко,* ***Citissime!*** *– дуже швидко* або ***Statim!*** *– негайно*.

Рецепти поділяються на прості і складні. Простий рецепт (*Receptum simplex*) складається з однієї лікарської речовини:

Rp. Tincturae Valerianae 10 ml
Da.
Signa. По 20-15 крапель 3 рази на день.

Складний рецепт (*Receptum compositum)* складається з декількох лікарських речовин:

Rp. Acidi salicylici 1,0
Spiritus aethylici 70% – 40 ml
Da.
Signa. Для протирання шкіри.

ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

Терміноелемент – це стійкий компонент слова (*корінь, префікс, суфікс, закінчення*) зі стабільним значенням, який утворює декілька термінів одного смислового ряду.

КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

І відміни

Терміноелемент	Значення	Приклад
-aemia	кров	*anaemia* – анемія, недокрів'я
-algia	біль без органічної причини	*myalgia* – біль у м'язах
-ectasia	розширення, розтягання порожнистого чи трубчастого органа	*phlebectasia* – розширення вен
-ectomia	вирізання, видалення	*appendectomia* – оперативне видалення відростка сліпої кишки
-graphia	дослідження за допомогою рентгенівського знімка, реєстрації сигналів	*cardiographia* – реєстрація скорочень серця
-logia	наука, вчення	*pharmacologia* – наука про ліки
-opsia (-opia)	візуальне обстеження, дослідження на мікроскопічному рівні	*biopsia* – прижиттєве видалення шматочка ураженої тканини для мікроскопічного дослідження
-pathia	страждання, захворювання	*myopathia* – захворювання м'язів
-philia	схильність	*spasmophilia* – схильність до спазмів
-phobia	боязнь	*hydrophobia* – водобоязнь
-rrhagia	кровотеча	*gastrorrhagia* – шлункова кровотеча
-scopia	обстеження за допомогою інструмента	*gastroscopia* – огляд внутрішньої поверхні шлунка за допомогою гастроскопа
-therapia	лікування, його способи	*cryotherapia* – лікування холодом
-tomia	розріз, розтин, операція	*phlebotomia* – оперативний розтин вен
-tonia	напруження, тиск	*hypertonia* – підвищення артеріального тиску
-trophia	живлення (тканин, органів)	*dystrophia* – розлад живлення

II відміни

Терміноелемент	Значення	Приклад
-lithus	камінь	*cholecystolithus* – камінь у жовчному міхурі
-logus	спеціаліст	*pharmacolŏgus* – фармаколог
-spasmus	спазм, судорга	*gastrospasmus* – спазм шлунка

III відміни

Терміноелемент	Значення	Приклад
-genĕsis	походження, виникнення, утворення, розвиток хвороби	*pathogenĕsis* – патогенез, походження і розвиток хвороби
-gnōsis	пізнання, вчення	*diagnōsis* – розпізнання
-lўsis	розпад, звільнення від прикріплення	*haemolўsis* – розпад червоних кров'яних тілець
-sclerōsis	ущільнення	*cardiosclerōsis* – затвердіння серцевого м'яза
-stăsis	застій (фізіологічної рідини: крові, жовчі, калу, молока)	*metastăsis* – метастаз, перенесення хворобливого початку з одного місця на інше
-stenōsis	звуження	*bronchostenosis* – звуження бронхів
-rrhexis	розрив кровоносної судини або органа	*myorrhexis* – розрив м'яза

ЛАТИНСЬКА ХІМІЧНА НОМЕНКЛАТУРА

Хімічна номенклатура – це сукупність найменувань хімічних елементів і сполук, які є лікарськими речовинами. У рецепті потрібно вказувати не символ хімічного елемента, не формулу сполуки, а їхню латинську назву.

Латинська хімічна номенклатура подається згідно з вимогами державної фармакопеї.

НАЗВИ НАЙВАЖЛИВІШИХ ХІМІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Назви хімічних елементів – це іменники II відміни середнього роду (закінчення в Nom. Sing. – ***um***).
Винятки: Phosphŏrus, i *m* – фосфор; Sulfur, ŭris *n* – сульфур

Латинська назва	Символ	Українська назва
Aluminium	Al	Алюміній
Argentum	Ag	Срібло
Arsenĭcum	As	Миш'як
Aurum	Au	Золото
Barium	Ba	Барій
Bismuthum	Bi	Бісмут
Borum	B	Бор
Bromum	Br	Бром
Calcium	Ca	Кальцій
Carbogenium	C	Карбон
Chlorum	Cl	Хлор
Cuprum	Cu	Мідь
Ferrum	Fe	Залізо
Fluōrum	F	Флуор
Hydrargўrum	Hg	Меркурій
Hydrogenium	H	Гідроген (Водень)
Iodum	I	Йод
Kalium	K	Калій
Litium	Li	Літій
Magnium	Mg	Магній
Mangan	Mn	Манган
Natrium	Na	Натрій
Nitrogenium	N	Нітроген
Oxygenium	O	Оксисен
Phosphŏrus	P	Фосфор
Plumbum	Pb	Свинець
Silicium	Si	Силіцій
Stibium	Sb	Стибій
Sulfur	S	Сульфур
Thalium	Tl	Талій
Zincum	Zn	Цинк

GAUDEAMUS. ВЕСЕЛІМОСЬ!

LATINA	*УКРАЇНСЬКА*
Gaudeāmus igĭtur, Juvĕnes dum sumus! Post jucundam juventūtem, Post molestam senectūtem, Nos habēbit humus. Ubi sunt, qui ante nos In mundo fuēre? Transeas ad supĕros, Transeas ad infĕros, Hos si vis vidēre. Vita nostra brevis est, Brevi finiētur, Venit mors velocĭter, Rapit nos atrocĭter, Nemĭni parcētur. Vivat Academia, Vivant professōres! Vivat membrum quodlĭbet, Vivant membra quaelĭbet, Semper sint in flore! Vivant omnes virgĭnes, Gracĭles, formōsae! Vivant et mulĭĕres Tenĕrae, amabĭles, Bonae, laboriōsae! Vivat et Respublĭca Et qui illam regit! Vivat nostra civĭtas, Maecenātum carĭtas, Quae nos hic protegit! Pereat tristitia, Pereant dolōres, Pereat diabŏlus, Quivis antiburschius Atque irrisōres!	Погуляймо, юнаки, Поки в нас є сила. Мине молодість щаслива, Мине старість докучлива, Вкриє нас могила. [Де ті, що жили колись На розлогім світі? Треба чи під землю йти, Чи на небо злинути, Щоби їх зустріти (*А.Содомора*)] Ми недовго живемо, Швидко вік минає. Смерть, не гаючись, прилине, Без розбору всіх поглине – Смерть жалю не знає. Хай живуть нам вузи всі, Вся наша еліта: Професори і доценти, Аспіранти і студенти, – "Многая їм літа!" Хай дівчата всі живуть, Негорді, красиві, Хай живуть нам молодиці, Наші любі, ніжнолиці, Добрі, не ліниві! Хай живе республіка Й той, хто управляє; Хай живе наша спільнота Й благодійників щедрота, Що про всіх нас дбає. Всякий смуток геть від нас, Песимізму досить; Всякий біс нехай сконає, Що студентам не сприяє На глум їх підносить. *Переспів Михайла Білика*

SENTENTIAE LATINAE. ЛАТИНСЬКІ ВИСЛОВИ

1.	**A capĭte.**	Від голови (*від початку*).
2.	**Acta rerum.**	Щоденник. Журнал.
3.	**Aeger difficĭlis.**	Важкий хворий.
4.	**Aegra valetudo.**	Ослаблене здоров'я.
5.	**Aegrōto dum anĭma est, spes esse dicĭtur.**	Поки у хворого є дихання, кажуть, що є надія.
6.	**Aegrotus extra pericŭlum est.**	Хворий поза небезпекою.
7.	**Alienatio mentis.**	Відчуження розуму, безумство.
8.	**Aliis inserviendo consumor.**	Турбуючись про інших, згоряю сам (*середньовічний напис під свічкою як символ самопожертви*).
9.	**Angustia spirĭtus.**	Задишка.
10.	**Amīcus humani genĕris.**	Друг роду людського (про лікаря).
11.	**A pedĭbus usque ad caput.**	З ніг до голови.
12.	**A prima facie.**	На перший погляд.
13.	**Arcana medĭci.**	Лікарська таємниця.
14.	**Arte et humanitate, labore et scientia.**	Мистецтвом і любов'ю до людей, працею і знаннями (*девіз лікаря*).
15.	**Ars curandi.**	Мистецтво лікування.
16.	**Bene dignoscĭtur, bene curatur.**	Правильно розпізнається, добре лікується.
17.	**Brevis a natura nobis vita data est.**	Природа дала нам коротке життя.
18.	**Cessante causa, cessat effectus.**	Коли усунено причину, зникає наслідок.
19.	**Cibi condimentum est fames.**	Приправою до страви є голод (*Ціцерон*).
20.	**Colligĕre frigus.**	Застудитись.
21.	**Comissa cela.**	Умій берегти таємницю.
22.	**Comple aegrōtum bona spe!**	Зміцнюй хворого доброю надією!
23.	**Contraria contrariis curantur.**	Протилежне лікується протилежним.
24.	**Constitutio corpŏris.**	Будова тіла.
25.	**Cursus (decursus) morbi.**	Перебіг хвороби.
26.	**Damnum naturae.**	Природний недолік.
27.	**Defectio virium.**	Знесилля.

28.	**Diagnosis bona curatio bona.**	Добрий діагноз – добре лікування.
29.	**Diagnosis ex juvantĭbus.**	Діагноз на основі допоміжних засобів.
30.	**Diluculo surgere saluberrimum est.**	Вставати вдосвіта корисно для здоров'я.
31.	**E magna cena fit stomacho magna poena.**	Багато їжі – велика біда для шлунка.
32.	**Edĭmus, ut vivāmus, non vivĭmus, ut edāmus.**	Їмо, щоб жити, а не живемо, щоб їсти.
33.	**Esse in dubio.**	Бути в критичному стані.
34.	**Est medicīna triplexo: servāre, cavēre, curāre.**	Є три правила медицини (*потрійна медицина*): спостерігати, бути обережним, зцілювати.
35.	**Etiam sanato vulnĕre cicatrix manet.**	Навіть коли рана вилікувана, залишається рубець.
36.	**Ex tempŏre.**	У потрібний момент.
37.	**Extremis malis, extrema remedia.**	Проти серйозних хвороб потрібні сильні лікарські засоби.
38.	**Exitus letālis.**	Смертельний кінець.
39.	**Experimentum in anĭma vili.**	Дослід на тварині.
40.	**Experimentum in proprio corpŏre vili.**	Дослід на собі.
41.	**Facĭle omnes, cum valēmus, recta consilia aegrotis damus.**	Ми всі легко даємо правильні поради хворим, коли самі здорові (*Теренцій*).
42.	**Facilius est morbum evitāre, quam curāre.**	Запобігти хворобі легше, ніж її лікувати.
43.	**Firmĭtas corpŏris.**	Міцне тіло.
44.	**Ignoti nulla curatio morbi.**	Не можна лікувати непізнану хворобу.
45.	**Incurrĕre in morbum.**	Захворіти.
46.	**In deposito.**	На збереження.
47.	**In morbis nihil est perniciosior, quam immatura medicina.**	При захворюваннях немає нічого шкідливішого, ніж передчасне лікування (*Сенека*).
48.	**In optĭma forma.**	У найкращій формі.
49.	**In pessĭma forma.**	У найгіршій формі.
50.	**In vitro.**	У пробірці.

51.	**In vivo.**	На живому організмі.
52.	**Locus minoris resistentiae.**	Місце найменшого опору.
53.	**Lucida intervalla.**	Світлі проміжки (*у психічно хворих*).
54.	**Mea culpa, mea maxĭma culpa.**	Моя провина, моя найбільша провина (*про лікарську помилку*).
55.	**Medicīna fructuosior ars nulla.**	Медицина плодотворніша, ніж будь-яка інша наука (*Пліній Старший*).
56.	**Medicīna soror philosophiae est.**	Медицина – сестра філософії (*Демокріт*).
57.	**Medicus enim philosŏphus est Deo aequalis.**	Лікар, як і філософ, рівний Богові (*Гіппократ*).
58.	**Medĭce, cura aegrotum, sed non morbum.**	Лікарю, лікуй хворого, а не хворобу.
59.	**Medĭci quemquem intellegunt saepe, tamen nunquam dicunt aegris eos esse morituros.**	Лікарі, хоч часто розуміють, однак ніколи не говорять хворим, що вони помруть (*Ціцерон*).
60.	**Medĭcus amicus et servus aegrotorum.**	Лікар – друг і слуга хворих.
61.	**Medĭcus curat, natura sanat.**	Лікар лікує, природа зцілює.
62.	**Modĭcus sibi, medĭcus sibi.**	Помірний у їжі – сам собі лікар.
63.	**Multum vinum bibĕre, non diu vivĕre.**	Багато вина пити – недовго жити.
64.	**Natūra sanat, medĭcus curat morbos.**	Природа зцілює, лікар лікує хвороби (*Гіппократ*).
65.	**Ne dicas praesente aegroto.**	Не кажи в присутності хворого.
66.	**Ne noceas, si juvāre non potes.**	Не шкодь, якщо не можеш допомогти.
67.	**Nihil aeque sanitatem impedit, quam remediōrum crebra mutatio.**	Ніщо так не шкодить здоров'ю, як часта зміна ліків (*Сенека*).
68.	**Nihil est sine causa.**	Нічого не буває без причини.
69.	**Non interest, quid morbum faciat, sed quid tollat.**	Не важливо, що спричинює хворобу, а те, що її усуває (*Цельс*).
70.	**Non nocēre.**	Не шкодити (*засада римського права і медицини*).

71.	**Nulla res tam necessaria est omni genĕri hominum quam medicīna.**	Ніщо так не потрібне людям, як медицина (*Квінтіліан*).
72.	**Officium medĭci est, ut tuto, ut celerĭter, ut iucunde sanet.**	Обов'язок лікаря полягає в тому, щоб лікувати безпечно, швидко, приємно.
73.	**Omnes errant praeter Galenum.**	Усі помиляються, крім Галена (*схиляння перед авторитетом*).
74.	**Omne nimium nocet.**	Усе зайве шкодить.
75.	**Omnium artium medicīna nobilissĭma est.**	З усіх мистецтв медицина – найблагородніша (*Гіппократ*).
76.	**Optĭmum medicamentum quies est.**	Найкращі ліки – це спокій (*Цельс*).
77.	**Otium mollit.**	Відпочинок розніжує.
78.	**Per abusum.**	Через зловживання.
79.	**Per scientiam ad salutem aegroti.**	Через знання – до здоров'я хворого.
80.	**Praesente medĭco nihil nocet.**	У присутності лікаря ніщо не шкодить.
81.	**Primum non nocēre.**	Насамперед не зашкодь.
82.	**Positio corpŏris.**	Постава.
83.	**Ratio medendi (curandi).**	Спосіб (метод) лікування.
84.	**Restitutio ad intĕgrum.**	Повне відновлення.
85.	**Salus aegroti suprema lex medicōrum.**	Здоров'я хворого – найвищий закон для лікарів.
86.	**Status idem.**	Стан такий самий.
87.	**Status morbi.**	Характер перебігу хвороби.
88.	**Status quo (ante).**	Попередній стан.
89.	**Status sine spe.**	Безнадійний стан.
90.	**Senectus ipsa morbus est.**	Сама старість уже є хворобою (*Теренцій*).
91.	**Sensorium lucĭdum.**	Ясна свідомість.
92.	**Vis vitalis.**	Життєва сила.
93.	**Similia similĭbus curantur.**	Подібне лікується подібним.
94.	**Sublata causa, tollĭtur morbus.**	Разом з усуненням причини усувається хвороба.
95.	**Theoria cum praxi.**	Теорія з практикою.

96.	**Ut sis noctu levis, sit tibi coena brevis.**	Щоб вночі тобі легко спалось, то вечеря мусить бути короткою (*Салернський кодекс здоров'я*).
97.	**Ultima ratio.**	Останній засіб.
98.	**Ut medicina, sic et veřitas saepe aspĕra est.**	Лікування, як і правда, часто буває жорстоким.
99.	**Venienti occurrite morbo.**	Запобігайте хворобі, коли вона тільки починається (*Персій*).
100	**Veto.**	Забороняю.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Дюбенко К. А.* Анатомічний українсько-латинсько-англійський словникдовідник: Посібник для викладачів та студентів вищих і середніх навчальних закладів / К.А.Дюбенко. – К. : Довіра, 1997. – 343 с.
2. *Закалюжний М.М.* Посібник з анатомічної і клінічної термінології / М.М. Закалюжний, М.А. Андрейчин. – К. : Здоров'я, 1993. – 224 с.
3. *Закалюжний М. М.* Латинська мова і основи медичної термінології / М.М.Закалюжний, Г.Б. Паласюк. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2004. – 224 с.
4. *Зварич О.І.* Linqua Latina : Посібник для самостійної роботи з латинської мови: медична термінологія / О.І. Зварич, В.Д. Шинкарук. – Чернівці, 1999. – 123 с.
5. *Мисловська Л.* Сучасна латинська медична термінологія : Навчальний посібник для студентів п'ятого курсу відділення класичної філології та студентів-медиків / Л. Мисловська, О. Пилипів, С. Шарипкін. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 102 с.
6. *Михайлова О.Г.* Медична та біологічна латина. Основи термінології: Навчальний посібник / О.Г. Михайлова, Г.Г. Кононко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет", 2007. – 160 с.
7. Міжнародна анатомічна номенклатура / За ред. Бобрика І.І., Ковешнікова В.Г. – К. : Здоров'я, 2001. – 328 с.
8. *Нетлюх М.А.* Українсько-латинський анатомічний словник: (Анатомічна номенклатура) / М. А. Нетлюх. – Львів : Стрім, 2000. – 216 с.
9. *Неттер Ф.* Атлас анатомії людини / Ф.Неттер. – Львів : Наутілус, 2004. – 597 с.
10. *Олійник Р.* Латинська мова: Навчальний посібник для студентів вищих медичних закладів / Р.Олійник, В.Кінаш. – Львів : ТзОВ «Дивосвіт», 2000. – 285 с.
11. *Пилипів О.* Основи латинської медичної термінології : навчальний посібник / О.Пилипів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. − 252 с.
12. *Світлична Є. І.* Латинська мова. Підручник / Є. І. Світлична, О. І. Толок. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.
13. *Смольська Л.Ю.* Латинська мова і основи медичної термінології / Л.Ю.Смольська, О.Г.Кісельова. – К. : Медицина, 2008. – 358 с.
14. *Чакал І.С., Любімова О.В.* Латинська мова для студентів-фізіотерапевтів та реабілітологів : навч.-метод. посібник / І.С. Чакал, О.В. Любімова. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 138 с.
15. *Черкасов В.Г.* Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) : Навчальний посібник для ВМНЗ IV р.а. / Черкасов В.Г., Бобрик І.І., Гумінський Ю.Й., Ковальчук О.І. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 392 с.
16. *Шевченко Є.М.* Латинська мова і основи медичної термінології: Навч. посібник / Є.М.Шевченко. – Київ : Медицина, 2012. – 8-е вид. – 236 с.

ЗМІСТ

Передмова 3
Вступ 4
Фонетика латинської мови. 7
Найуживаніші у науковій термінології префікси, корені та суфікси грецького походження з літерою «у» 12
Морфологія 13
Nomen Substantīvum. Іменник 13
Declinatio prima. Перша відміна іменників 14
Словотворення. Суфікси іменників І відміни 15
Declinatio secunda. Друга відміна іменників 16
Словотворення. Найуживаніші суфікси іменників ІІ відміни 17
Найуживаніші грецькі префікси 18
Грецькі дублети іменників ІІ відміни 18
Nomen Adiectīvum. Прикметник 19
Прикметники першої і другої відміни 19
Грецько-латинські дублети прикметників І і ІІ відміни 20
Praepositiones. Прийменники 21
Declinatio tertia. Третя відміна іменників 22
Словотворення.Найуживаніші суфікси іменників ІІІ відміни 24
Найуживаніші грецькі префікси 25
Грецькі дублети іменників ІІІ відміни 26
Прикметники третьої відміни 27
Грецько-латинські дублети прикметників ІІІ відміни 28
Declinatio quarta. Четверта відміна іменників 28
Грецькі дублети іменників IV відміни 29
Declinatio quinta. П’ята відміна іменників 30
Грецькі дублети іменників V відміни 31
Gradus comparatiōnis adiectivōrum. Ступені порівняння прикметників 32
Verbum. Дієслово 35
Praesens indicatīvi actīvi. Теперішній час дійсного способу активного стану 36
Praesens indicatīvi passīvi. Теперішній час дійсного способу пасивного стану 37
Imperatīvus praesentis. Наказовий спосіб теперішнього часу 38

Pronomina. Займенники 39
Nomen numerāle. Числівник 43
Modus conjunctivus. Умовний спосіб 45
Praesens coniunctivi activi et passivi. Теперішній час умовного способу активного і пасивного стану 45
Основні відомості про рецепт 47
Терміноелементи 48
Латинська хімічна номенклатура 49
Gaudeamus 51
Sententiae Latinae. Латинські вислови 52
Список рекомендованої літератури 57

Навчально-методичне видання

ЛАТИНСЬКА МОВА

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Навчально-методичний посібник

Укладачка **Любімова** Оксана Василівна

Технічна редакторка Кудрінська Оксана

Підписано до друку 27.10.2022. Формат 60 х 84/16.
Папір офсетний. Друк різографічний. Ум.-друк. арк. 3,3.
Обл.-вид. арк. 3,5. Зам. Н-115.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.